

3
1777

007

170 also Nr. 416

1-2-3.

1) Sopinarius

2) u. 3) Taurinus

M. VII. 99.

NAARDER OPENINGE 3

Dienende tot

Grondige Aan-wissinge van eenige

Manieren van spreken gebuyckte by

IACOBVM TAVRINVM

in zijn **Eerste Deel**

Van de **ONDERLINGE VERDRAAG-**

SAAMHEYDT;

Gestelt

Aan de Eerentfeste / Aetbare / Wis-

se / Discrete Heeren /

Mijn Heeren

Schouth, Burger-Meesteren, Schep-

nen, ende Vroedtschap, der Vermaar-

de Koop-Stadt van

AMSTERDAM.

3. ESDRE. 3. 12.

De Waarheydt dan noch over-wint die ake.

T'VRECHT.

Voor Ian Everdsen van Doorn; Boeck-vercooper,
wonende op de Gansse-merckt.

W A A N N O P T I M U M

1711

Gelehrte Zeitungs- und Briefe

aus dem Jahr 1711

JACOBI LARIVIV

in der Stadt

von der Ober- und Nieder-

Landes-Regierung

geordnet

in der Stadt

in der Stadt

in der Stadt

Strom, Hager-Messern, Scheppe

und eine Verächter der Verächter

de Regensburg von

AMSTADAM

1711

De Wapen van de Stadt - Wint die 1711

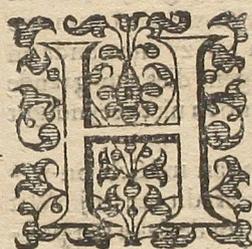
WINTER

Toon in Eindhoven van Doorn; Boek-voceps

Wapen van de Gante-Indel

Allen
Vrede-Lief-Hebbende Christenen
Geluck ende Zaligheydt.

Oe grouvvelijck, *Waerde Vrienden ende Broe-*
ders inden Heere, voor Godt Al-maghtigh het
lasteren ende achter-klappen is, leert ons Godts
H. Woordt klaar, soo wanneer het selve ons
oock sulcks niet toe en laat in dingen die noch-
rans waar-achtigh sijn: gelijk wy *1. Sam. 22.* 1. Sam. 22.
Psalm 52. Marci 14. ende elders connen sien.
Derhalven ick my al-tijdt na vermogen hebbe
gewacht, dat ick my daar inne niet met anderen en soude verlopen:
sonder dat ick my oock, mijns wetes, hier inne in mijn Tractaat vā de
ONDERLINGE VERDRAAGSAAMHEYDT, on-langhs
in druck uyt-gegeven, hebbe vergrepen: maar hebbe alleen de Ca-
lumnien daar mede anderen ons beswaren v E. ende L. in aller ernst
voor-gedragen.

Deses niet te min soo is my voor-gecomen, dat sommigen haar
stooten aan eenige harde Manieren van spreken die ick hier en daar
hebbe gebruyckt: insgelijcks dat men onder 't Volck stroyt, hoe dat-
ter verscheyden *Luegenen* ende *On-waarheden* in sijn vervat; daar te-
gen ick hebbe goedt gevonden v E. ende L. in't vrundelijck te ver-
manen, dat ghy u niet al te licht en wilt laten bewegen, noch om set-
ten, sonder al vorens daar op gehoort te hebben mijne Defensie: die
ick vertrouwe dat, wat aan-gaat de Scherpigheydt van mijn Schrift,
sulcks sal geoordeelt worden, dat niemant groote Oorfaack sal heb-
ben sich daar over te verwonderen: soo uwe E. ende L. uyt de vol-
gende **OPENINGE** aan de *EE. Heeren Magistraten van Amster-*
dam gestelt, sullen connen verstaan. Belangende de *Luegenen* die men
u soeckt diets te maken, hebb' ick niet connen versinnen welke dat
die doch moghten sijn! ende ben ten lesten gewaar geworden dat
men soo grooten gerucht maackt van dat ick segge, *Dat seker Sieck-*
befoecker binnen Amsterdam aff-gestelt sijnde, zyn Vrou ende Kinderen
heeft moeten verlaten ende na Oost-Indien trecken. Cap. 12. S. 19 Welcke Sake men
niet connende loochenen, gaat men't op soo een bueselingh nemen,
dat men seydt, dat den Man geen kinderen en heeft gehad doen hy
uyt-trock. Waar van wat het sy, laat ick daar: al-tijdt ist seker dat hy
kinderen

VOOR-REDEN.

kinderē gehadt heeft: beneffens dat de Sake in substantie waar is, daar van ick noch meer particulariteyten, des noodt, soude connen verhalen. Van gelijcken loopt men daar mede seer spelen dat ick vrage, *Off men niet en heeft particuliere Lidmaten, om 'D. Gonlartij Sake, het Avond-maal verboden?* het welck ons sekerlijck soo is geseyd, sonder dat ick als noch anders wete. By aldien men even-wel veel rumoers daar van comt te maken, soo mogen-se toe-sien off zy niemant en fullen veroorsaken, de gantsche Historie, van 'tgene dies aan-gaande is geschiedt, en 'tgene daar op gevolght ende noch niet geeyndight en is, door den druck bekent te maken.

Maar neemt het en sy soo niet (want hoe licht can mē sich on-wetende in sulcke Circumstantiē abuseren?) wat heeft dit om 'tlijff? Wat doet dit ter Materie? Het is een teycken dat men tot de Sake ten principale niet veel raads en weer als men't soo op sulcke kleyne dingen gaat soecken. Ick wenschte dat men de principale Stoffe en de Substantie van 'tBoeck aan taste en pooghde te weder-leggen, sonder op die *Circumstantien* ofte Omstandigheyden te blijven staan, soo moghtmen sien wat van de Sake ware: 'twelck soo langh niet en geschiedt, soo houdt u vast, *Aan-dachtige Leser*, sonder u van de **ONDERLIN-GE VERDRAAGSAAMHEYDT** te laten aff-rucken.

Voordts wil ick u noch van een Sake hebben gewaarschouwt, dat namentlijck de woorden **D. TREL CAT II**, (by my geciteert) *al-dus eygentlijck dienen over-geset; Ende dat de Drie Personen inde Godtheydt, ten desen aan-sien, van haar selven Goden sijn*: die uwe E. en L. soo fullen believen te lesen. De Godt des Vredes wil ons al-'tsamen meer en meer met den Geest der Op-rechtigheydt ende Waarheydt in alle Broederlijke Liefde verbinden. Vaart wel uyt **V T R E C H T** den 24. Februarij 1616. Ouden Stijl.

Cap. 4. S. 17.

11 A

DEN
EERENTFESTEN, WIJSEN, GE-
LEERDEN, DISCRETEN HEEREN,
MIJN HEEREN,

Schouth, Burger-Meesteren, Schepenen,

Mids-gaders

Die van-de Vroedschap der Vermaarde Koop-stadt

AMSTERDAM.

1. *Cerenfeste/Wijse/Geleerde/Discrete Heeren;*

Niet alleen de Nature/ maar oock de
H. Schrift leert ons ober-bloedigh / hoe
costelijck den Mensch behoort te houden
zijnen goeden Name ende Fame: onder an-
deren soo wanneer-se seyd: Dat een goet Ge-
ruchte costelijcker is dan grooté Rijkdom ^a,
ende beter dan goede Salve ^b. Hier om ist dat
haar oock de Wromen met eenige Calum-
nien bes waart bindende door gaans met
behoorlijcke wegen daar van hebben gesocht te on-schuldigen/
insonderhepdt soo wanneer de Personen in eenigen publijcken/
Dienst waren gestelt: op dat-se niet soo een schandt-blecke aan
haar te laten luenen niet en souden schijnen haar selven daar inne
schuldigh te kennen / daar door zy dan haren Dienst der Repu-
blijcke on-nut souden maken. Waar van ich on-noodigh achte
eenige Exempelen upt Godts Woordt / ofte andere Schriften
hoort te brengen / als wesende een Sake alle de Wereldt kenre-
lijck. Gelijck mede dat het r allen tijden in alle wel-gestelde Lan-
den ende Steden veder een vry heeft gestaan / sich tegens de op-
geworpene sware Lasteringé behoorlijcker wijze te verdedigen.

2. Dese selbige Oorsaack heeft my / in Kerckelijcké Dienst sijn-
de / mede betwogen om een Tractaat van de ONDERLINGE
VERDRAAGSAAMHEYDT in't lichte te geven / daar in ick
met stercke ende vaste Argumenten hebbe behoort / Datmen
niet de genen die in geen Fundamentele Dolingen en Reken schul-

A iij

digh

digh is alle Vrede ende Eenigheydt, met erkentnisse van de Christelijcke Broederschap, te onderhouden. Daar inne ick oock goede gebonden hebbe gehad/ tot noodige Desentie, na een langh-wijlich stil-swijgend' wachten/ met eenen aan te wijzen/ met wat On-waarheyden men ons (principalijck t' Amsterdam) in openbare Predicacien ende gedruckte Boecken/ hoe langhs hoe meer/ voor al het Volck beswaarde ende becladde: ons niet anders aff-schilderende/ dan off wy waren de schadelijckste Kertters, Ia Schelmen, Landt-Verraders, ende de snoodste Instrumenten Satans ter Wereldt: alles streckende niet dan tot enckele Seditie/ Schueringe, ende Op-roer. Door welcke mijne On-schuldiging ick hoopte/ dat aan d'een zijde de Goeden/ lesende mijn Schryft ende siende soo een billike Presentatie als ick daar doe/ tegens alle on-behoorlijcke Schueringe wat souden werden versterckt/ ende aan d'ander zijde de Quaadt-willigen een weynigh tot achter-dencken gebragt/ ende in den Thoom gehouden/ om hare on-geregelde Tonge/ ende dertele Denu so on-beschaamt niet meer te roeren. In welcke hope ick oock niet t'eenen-maal (de Heere sy gedanckt) en ben bedrogen: aan-gesien ick in't seker ben bericht/ dat het al sommiger Lipden oogen heeft geopent/ ende dat selfs eenige die tot noch toe van het harde Gevoelen sijn geweest ende by wat te seer na de Schueringe hielden/ hier door wat sijn vermoyt ende tot stil-standt ghebragt/ rondt wyt bekennende dat zy niet en connen begrijpen/ hoe D. Triglandius ofte yemandt van zynent wegen/ sommige van mijn Argumenten grondelijck sal connen weder-leggen: verclarende openlijck dat-se in haar Gemoedt geraackt sijnde beginnen te twijffelen aan t'gene zy tot noch toe voor soo heel seker hadden gehouden. De goede Godt (hop ick) sal noch allenghs kens meer Menschē haar Verstandt verlichten/ dat-se eens mogen sien het grootē Quaadt dat Godts Kercke en ons lieve Dader-Landt wyt soo eē on-tijdig Schuere- ren/ als sommige voor hebben/ staat te verwachten: ende sullen dien volgende t'ziner tijde met danckbaarheydt erkennen wat een goeden Sake/ ten besten van de Kercke ende Republijcke/ ons ende onsen Na-comelingen hebben gedaan alle de genigen die de Christelijcke Moderatie ende ONDERLINGE VERDRAAGSAAMHEYDT soo ernstelijck hebben verdedicht/ dat-se daar ober soo by het gemeyne Volck (welck och armen/ als niet wetende waar de knoop leyt/ te on-schuldigen is) soo tot een Schimp ende Spot sijn gemaackt.

6. Maar ick hebbe met droefheydt en groote verwonderinge ver-

NAARDER OPENINGE.

vernomē / *Mijn Heeren*, dat uwer *EE*. gelieft heeft byptē alle bewachtinge en tegens 'tgebruyck der Geunieerde Provincie / met namē vā uwer *EE*. Stadt / mijn Boeck / met consent van mijne Hooge Overyghedte ende in conformitē van 't Placcaat der *ED*. HOOG-MOG. HEEREN STATEN GÉNÉRAAL in den druck verbaerdicht / te verbiedē. Ick bedroefde my / denckende off ick uwe *EE*. eenige recht-haerdige Dorzaack ('twelck van dooz on-bedachtcheydt ofte haastighejdt soude connen geschieden) moght hebben gegeven : daar na hoe ick meerder socht hoe ick-se minder vondt. Ick verwonderde my ten hooghsten (oock anderen met my) dat in een Stadt / daar genoeghsaam allerley Boecken ende Schriften / selver contrarie het Placcaat van hare HOOG-MOG. gedrukt ende opentlick verkost worden (sonder dat-se dooz uwe *EE*. Officier verboden sijn ofte op-gehaalt) een Boeck wierdt verboden het welck tot weringe was gestelt van de droebige Schueringe daar mede ons Vader-Landt van eenige (niet alle de) Contra-Remonstranten , doch vooz-nemelijck van de Kercke van Amsterdam , soo swaerlijcken nu langen tijdt was / ende noch dagelijcks meer wierdt gedreghet.

7. Wel is waer / dat ick sommigē / met namē den Predicanten van Amsterdam hare Pautē wat by-moedelijck aan-wijse / daar dooz ick haren Haat op my vermeerder hebbe / na 'roude spreck-woordt / *Veritas Odium parit* (dat is) Waarheydt baart Haat : daar van nochtans niet ick / maar zy selver met hare on-verdragelijcke bittere Predicacien ende Schriften de Dorzaack sijn : het welck ick in mijn Tractaat beclage ende met ernst bestraffe. Maar wie soude gedacht hebben / dat uwe *EE*. haar daar over soo souden hebben ontset / dat-se een Boeck met publijcke Authoriteyt in't licht gebraght / souden hebben verboden ? daar ick doch niet eygenlijck gesocht en hebbe uwer *EE*. maar der Predicanten Maniere van doen der Wereldt kennelijck te maken ende te berispen. Men lese mijn Boeck van 'tbegin ten lesten toe dooz / ick en meyne niet dat men yet sal binden dat de *E*. Magistraat van Amsterdam in't minste raackt / anders dā dat ick met beclaghe eens magh aan roeren dat hare *E*. de over-groote on-gebondenhejdt al daar opleeght niet en hebben geremedieert : voozds hem ick't al op de Predicanten, niet sonder hier off daar te verclaren dat ick oock principaal op sommigen onder hen sie.

8. Al 'twelck nochtans niet tegē-stande soo word ick gewaar / datter Luyden gebonden worden / die mijne woorden / (waar ick peulwers eenigh gewach make van Amsterdam) sommigen up-
miss-

nif-verftandc / anderen upt wybelighejdt / soo foecten te misdupden/ als off ick al 'tselbe op uwe EE. fepde: het welck ick duchte dat men u EE. mede gefocht heeft diers te maken: daar in mien my eben-wel groot on-gelyck doet: gelyck uwe EE. upt het gene ick hier coztelyck / met behooplycke Reberentie / tot NADER OPENINGE van mijne op-rechte Intentie, fal voor-dragen/ sul-len belieben te verftaan.

Cap. 7. S. 5.

6. **M**iffchien wordt dit breedt upt gemeten/ als ick segge; Dat het fchijnt dat-se na dit Doel-wit fchieten om de Moeder-Kerck te wesen ende het Volck [in-sonderhejdt] alle harde, verftaalde Menfchen door den Zeyl-steen van Parthyschap tot haar foecken te trecken &c. **M**aar behalven dat Drielenburch onder zijne gedruckte **L**iedekens al ober langh dit Anagramma heeft gestelt / **D**MATER **S**ALEM, dat is (na zijne eygen upt-legginge) de Moeder des Vredes, welke letteren in hare **O**rdre her-ftelt sijnde den **N**ame van **A**MSTELREDAM upt-bzengē / te kenne gebēde dat hy de **K**erckhe van Amsterdam voor de **M**oeder-kerckhe houdt / soo blyckt in allen geball' upt mijn woorden die voor gaan ende na-volgen/ dat ick daar mede niet op de EE. Achtbare Heerē van de Magistraat, maar op de Predicanten sie: voor dien ick upt-druckelijck spreke van het prediken ende stoutelijck veroordeelen binnen Amsterdam &c. 'twelck pimmer met geen schijn van **W**aarhejdt op v E. en can getrocken worden: te meer nademaal ick terftondt daar by boege; Die op de **W**acht ende **S**entinelles staan sien toe, Roomen (na ick wel gelesen hebbe) en is in een Jaar tijds tot die Hoogheydt ende **A**ff-val niet geclommen. **M**et welke woorden ick wel claerlijck te kenne gebe dat ick de **K**erckelijcke **P**ersonen mepne / als wese-nde die de welke tot sulcken **H**oogheydt binnen Roomen/ met onder-druckinge van de **W**ereldlijcke **O**berighejdt / haar sel-ben allengh/ kens hebben op-geworpen: daar voor de Heeren **M**agistraten dien de **W**acht bevolen is (daar van ick uw' EE. mede niet upt en fuypte) in tijds hebben forge te dragen / eer het te laat wordt. **B**elangende dat van de **I**oden^a, daar inne on-schuldige ick v EE. selber. **D**ac ick coztelijck oock verhaale wat ick in uwer EE. **C**ollegie aan-gaande het on-waarheydt **P**rediken hebbe gepre-senteert/ ende wat wijders tuffchen my ende den **P**redicanten van **A**msterdam voor dese is gepasseert^b / **W**at is daar aan nif-sejdt? **W**ie heeft sich daar ober meer te beclagen dan wy selber / wiens **E**ere/ tot na-deel van onsen **D**ienst / daar mede soo schandelijck wort hercozt?

^a Cap. 12. S. 16.

^b Cap. 5. S. 29. ende Cap. 5. S. 6. 7. 8.

7. **S**umma ick en can niet wel bedencken wat het is / dat uwe EE. tot

EE. tot mijn leet-wesen magh hebben geoffenseert: ten ware een van dese twee. *Oste dat ick segge, Hoe dat men den Synodum houden moeste op een plaats daer men beter raadt wiste om die stoute, lasterlijke, ende luegen-achtige (oste on-gebonden, gelijck de Tweede Editie heeft) Tongen war beter te bedwingen, op dat ick niet arger en segge. Oste dat ick in de Dooz-Reden tot den Le-* a Cap. 4. 5. 12
ser / clagende ende in mijn gemoede een walge hebbende van de groote Licentie ende Vertelhepdt / die soo in't Prediken / als in't Schrijven en Drucken by eenigē t' Amsterdam wierdt gepleeght / segge; Dat sulcks te kennen geeft de Sieckte van die Republijcke, daar't schijnt dat geoorloft is Fabulen en Luegenē, sonder omme-sie en eenige vreesse te Prediken, Pasquillen, en Seditieuse Schriften uyt to geven, midsgaders de Fundamenten van Schueringe te leggen &c. Maar ick bidd' u / Mijn Heeren, is daar soo veel mede mis-daan? Hebbe ick qualijck gesproken / dat men my daar van ober-tuyge; Hebbe ick wel gesproken / waar-omme staat men my? Mijn Seggen is of waar / off niet waar. Ist niet waar? dat men my van On-waarheyt ober-winne / ende ben bereydt daar van in openbaren Druck te doen behoerlijke Satisfactie. Ist oock waarhepdt / waar-om neemt men my soo qualijck af / dat ick / na soo grooten Patientie / my ober sulcke on-Christelijke Proceduren beclage? Schijnt het niet / Mijn Heeren, dat de on-gebondenhepdt der Tonge al-daar op 'rhooghste is gecomen / nu haar de On-waarhepdt soo liber en by op den Stoel der Waarhepdt magh / off ten minsten derff / gaan stellen? Valt men de Luyden die anderen niet en moepen / ende noch in't goetd noch in't quaadt aan en spreken / niet in Kercken ende op Straten op't Lijff? Dreyghe men-se niet te slaan en te quetsen? Al'twelck ick uwe EE. toe-betrouwde dat uwe EE. van herten sijn versoepende / al hoe wel sulcks niet al-tijds geboegelijck en can werden geremedieert.

8. Nu genomen ick hadde my pewers in een woordt mis-grepen ('t gene ick als noch in desen niet en can verstaan) of dat terstondt Reden genoegh is om soo een Boeck / verhandelende eē Materie in desen Tijdt soo hoogh-noodigh / te verbiedē / bidd' ick dat uwe EE. alle Dooz-oordeel af-geleyt hebbende / doch eens ethelijck belieben te ober-wegen. Het welck op dat te beter magh geschieden sal ick uwe EE. hier in alle ootmoedighhepdt remonstreren het goetd Fundament dat ick (onder correctie) hebbe gehad / om te seggē 't gene ick in mijn Tractaat hebbe gestelt: daer toe ick niet alle / maar alleenlijck eenige Calumnien / Conditien / ende Schelde-woorden sal ten dooz-schijn brengen die in ver-schepden

scheden Libellen ende Schriften gebonden worden: daar uyt ick hope dat uwe EE. ende alle anderen/ die haar eenigh-sins aan mijn Maniere van schrijven hebben gestooten/ sullen bekennen/ dat ick groote Redenen hebbe gehad (pmmers dat het niet te verwonderen en is) mijn Styl soo-danigh als die is gevallen te richten; Bidde uwe EE. gelieven my een weynigh met patientie te hoozen/ ende mijne Defensie gedaan ter noodt in't goede af te nemen.

9. *Iniurien ende Scheld-woorden, die den Persoon*
D. WTENBOGARDI *aan-gaan.*

De bittere partidige Geestē D. Wtenbogardo r'on-recht te last leggende dat zijne G. soude de eenige ofte booz-naamste Oorzaack wesen van de On-eenigheyden in der Kercke / soecken hem leelijcken te schabotteren / seggende onder anderen / dat onder dese Nieuwe/ doch oude bedeckte Opanden / boven alle uyt-
 33 muyt (wetende op wien hy sich verlaat ende uyt wat maght
 33 ende Commissie hy dit doet) eenen Ioannes Wtenbogardt ^a. Ende
 a ** is in toorn on-steken als eenen Geestelijcken Tyran ende Buel, die
 * 4. de Kercke Godes ende Bruydt Christi, on-langhs als 'op een Schavot
 (ten playsier ende behagen voor alle de blinde Wereldt) gefelt, ende
 met Roeden der Lasteringe gegeesselt, ende met een Brand-yser der
 b *** grouwelijcker Luegenen gebrandt-merckt heeft b,
 4. Heeft in plaats van een Slange een Draack gebaart, spouwende
 c 6. vuyrige, Heltsche, Vlammen aan allen kanten c.
 d 7. **Spreekt** Luegenen die men grijpen en met vingeren tasten can d.
 c 14. Is een Luegenaar e, Heeft grouwelijcke, lasterlijcke, grove, tastelijcke,
 ende argh-listige Luegenen in zijn Boeck, geintituleert, Verdedigigh
 &c. **Is** een Man der Luegenen f.
 f 16. Is met den Tuymel-geest geslagen g,
 20, 24. Verwart met Achab en Belial Gods Kercke en de Republijcken.
 29. Spreekt fenynigh: Is een Muyt-maker &c. **Zijn woorden sijn**
 g 9-12 dese, Loopt Muyt-maker loopt: leert beter u selven kennē, Stichtsch-
 h 16. man, Utrechtsch-mā, leert wie ghy sijt. Soo lange ghy niet weder-ge-
 i 19. boren en sijt door den H. Geest soo sult ghy een warre-vogel blijven i.
 Dien Vader der Luegenen werckt [**door D. Wtenbogardus**] om
 k 37. door hem de Kercke Godts te beschadigen k.
D. Wtenbogardus werckt uyt mis-verstandt [**daar aan dit rasende**
Do ofdt noch twiffelt] off door belofte van groote Gaven, om een
 ander

Examē
I. Wtē-
bogard-
dj.
Pag.

NAARDER OPENINGE.

ander daar mede eenen Dienst te doen, ofte om eenen grooten Name te verkrijgen¹. Zijn *Mysterium* is het Na-spel ende de Doodt-braack van den Antichrist^m.

Handelt met een boose ende verkeerde Conscientieⁿ.

Is een vermomden Droes, dien de Duyvel met het mom-aansight heeft leeren Spelen^o.

Soeckt zijne Goden (soo spreekt hy spottelijken van de *Magistraten* / dien de *H. Schrijture* nochtans desen *Citel geest*) tot Hoofden der Kercken te maken, gelijk geschiedt is door zijne verleydingeⁿ. Daar van Drielenburch *Schimpende* / D. Wtenbogardum *al-dus aan-spreekt*; 'Tis waar ghy-lieden soeckt geen Pausdom: want ghy wilt den Paus uyt zijn stoel fetten, ende setten de Wereldlijke Overheydt daar in: soo en sal dan de Roomsche Kercke geen Pausdom wese, maar een op-recht Christendom na u verstandt. Maar als ghy in plaats van een Hoofd over uwe Kercke soo veel Hoofden maackt, sal dan de Kercke niet veel Hoofden hebbē? Hoe monstrues soude dat laten Wtenbogardt? Souden die Hoofden te samen wel connen accorderen? Ende als ghy dan uwen Christus daar noch boven op wildet setten tot een Hoofd over allen, watten frayen, aardigen, geproportioneerden licchaam soude dat wesen q &c.

Hier staat de blindhepdt van die Volck aan te mercken / dat-se soo spotten met d' *Authozitept* die de *Oberighepdt* na *Godts Woordt* toe-comt: als die de selve gebruikct soo sal de Kercke een *Monster* -dier wesen / met veel Hoofden / die niet wel (soo te duchten is) met den anderen en sullen connen accorderen. Maar ick woude wel eens weten / of de Kercke geē *Monster* en sal wordē / soo wanneer den Synodo, bestaande uyt soo veel *Predicanten* en *Ouderlingen* (daar doch dick-wils inde Kercken *Ouderlingen* gebonden worden die noch lesen noch schrijben en connen) de selve *Maght* wordt toe-geschreven? Hoe frayen / geproportioneerden licchaam sal dat doch wesen? Hoe die oock apparentelijck accorderen souden daar sould' ick (want my lustede) wel wat weten aff te seggen: maar en is de pijn niet waerde daar mede den tijdt te verlijten: achtende dat elck een de sottighepdt van die seggen met handen can tasten.

B ij

Zafer

l 37.

m 37.

n 54.

o 57.

Exa-
men
I. W.
tenb.
Pag.

p 60.

q 28.

10. *Lasteringen ende Calumnien die den REMONSTRANTEN, ende anderen Predicanten wesende der selwer Gevoelen toe-gedaan, raken.*

VAn dese wordt gesepdt / hoe dat-se schendelijcke, monstruuse, ende grouwelijcke Luegen-boecken, uyt Satans winckel getrocken, hebben op de bane gebraght ^{a 1.}

Behoozen te gedencken / wat ten tijde des Coninghs van Spangien in ons Vader-Landt is geschiedt, als hy door 'tin-voeren van d'Inquisitie ofte Nieuwe Bisschoppen gesocht heeft de suyvere Waarheydt te onder-drucken, daar toe gebuyckende Vier, Swaerd, Galge ende Radt &c ^{b 2.} **Het welck wat gesepdt is / gebe ick den Verstandigen te bedencken.**

Schamen haar niet, van Professie te doen van liegen, &c. daar van hare Luegen-boecken van de Minste tot de Meeste, soo vol sijn, dat-se qualijck een Reden allegeren, off zy en heeft een voncksken daar aff: **dat hier uyt blijkt / om datter** niet een soo Godde-loos gespuys ende Libertijnsch gesinde en is off 'thelpt al mede: ende zy en connē den draadt met groff Luegen-vlasch soo groff niet drayen, al vlochten zy daar Cabels af, ofte den Draadt is haar noch al te sijn gedrayt. ^{c 4.}

Seggen dat Kettery, Over-spel, in Bloet-schande te leven, geen Sonde en is ^{d 29.} ^{c 48.} Houden de Papisten voor Broeders, besoecken ende ont-halen de lesuyten. **Dit sijn de vruchten van de Medicatier die som-wijlen t'Amsterdam gedaen worden / daar men de goede Gemeente met sulcke wind-epere boedt / in plaarse datmen haar het Woordt Gottes en de Spisse der Waarheydt uyt deplen soude.**

Sijn In-voerders van Nieuwigheyden, Valsche Herders ende Propheten: gaan swanger met bloedige Oorlogen tegen de Kercke ^{f 33.} ^{g 41.}

Godts Kercke en heeft neffens het Pauf-dom, geen looser, bedeckter, ende schadelijcker Vyandt, als de Remonstranten ^a.

Zy hebben de Overicheyden met on-behoorlijcke Titulē bekleedt ^a ^{Inde Voor-Rede.} ^{b 10.} ende om-hangen ^b.

Brengen mede ^{5.} Articulen, Leesten tot schoenen voor menigterhande Kettters van Alchimistische Geestelijcke schijn-Christ ende schijn-heylige Materie, bedecktelijcken ende seer littelijcken te samē ^{c 11.} gewrocht ende met een schapen leer over-togen.

Haar Geloof is wel soo oudt als Cains, Chores, ende Achabs Gelooff, als Judas Gevoelē, als der Nicolaiten Opinie, als des Antichrists ende

Polijf-steen. Pag.

Examē I. W. e. bogardj.

NAARDER OPENINGE.

ende Babels Leer, als Socini schijn-heylike versierfelen, ende het Concilie van Trenten^d.

Men can anders niet sien, off Wtenbogardt met de zijnen en hebben haar na den aardt des gevallen Engels (die sich als een Engel des Lichts veynsen ende scheppen can) toe-gerust, ende bemerkende dat zy onder de vrome ende trouwe Dienaren Iesu Christi haar niet langer en fullen connen ont-houden, daar-om willen zy, gelijk den Duyvel, met een stanck scheyden: ende haar dan van nieuws bereyen ende wapenen, om met de luegen-pesfen de vierige pijlen des Satans op Godts Kercke te schieten. **Ende** sijn de voor-naamste Instrumenten van haren Leer-Meester^e. **verstaande daar door** (soo d'Omstandigheeden te kennen geben) **den Dupbel.**

D. Arminius magh een Vader der Propheten genoemt worden, wel verstaande, van sulcke Propheten die met hem eenen Geest hebben, ende als was de voor-naamste van Achabs eygen Propheten^f &c.

De Remonstranten sijn Schimpers, Besporters, ende Bestrijders vanden Drie-eeuigen Godt, 3 Wolven, Luyparden, Beyren, Bocken, Vosschen, Vlen, Wilde Verckens blafende aan allen canten haar Femijn, een ander huyt aan-getrocken hebbende^h &c.

Hebben de Overicheyden tot Goden gemaackt. *

Hebben een wonder mysteriaal werck voor gehadt, waar van eenigen het Secretet bekennt is, **.

Van haar comen de voncken ende stralen deses Helschen vyers: **al waar oock per indirectum wordt aan-gewese dat in eenige Stede** ende Landen, **daar zy sijn** / den Af-godt Belial op zijnen stoel gecroont sit. ***

De Peruviaansche gele Slange heeft haar volcomelijcken vergiftigh. †

Hebben gemeynt dat de Papisten ende Spangiardn haar met hare Kercke wel souden vereenigen, ende dat men al-foo niet alleen den Kerckelijcken Vrede: maar oock den Wereldtlijcken Vrede soude mogen treffen: want voor den Treves, dit Werck voor-bereydt, ende na den Treves aan-gevangen is, ende dapperlijck bewrocht. Willen Christum ende Belial vereenigenⁱ. Soecken alle Ketterijen aan den anderen te ketenen^k. Tusschen de Roomsche ende Gereformeerde Kerck te beramen een al-gemeynen Godts-Dienst, &c. **Want** dat hier toe door den Treves den wegh is gebaant, daar aan en rwijsfelt geen wijs, voor-sichtigh, vroom, ende op-recht Christen Mensch ende can wel te recht af-gemeten worden uyt haar Schriften, loopen en draven, runnen ende reysen^l. Hebben voor, aan d'een zijde de afgevallene Lutherischen, ende aan d'ander zijde de gene die onder de

B iij

al-ge-

Exa-
men
I. W.
tenb.
Pag.

d 27

e 15

f 27

g 69

h 70

75

* 56

** 10

* * *

62

† Antwoorde
op de Brand
Clock.
Letter A. 4.

Exa-
men
I. W.
tenb.
Pag.

i 17

k 26

l 27

Exa-
men
I. W.
renb.
Pag.

m 61

n 31.

Mat. 120. 3. 4.

al-gemeyne Roomsche Kerck hooren, met die vande Gereformeerde Religie voor eerst te vereenigen ende aan dē anderen te nayen, en dan d'andere kleyne stucksgens van andere Sectē daar by te voegē: 'twelck zy ymmers niet als kinderen in voor-sichtigheydt na de ~~W~~reldt by der handt genomen hebben: [*maar*] *D. Wienbogardo* met den zijnen moet al wat hoops, voets, ende moedts in't heymelijck daar toe gegeven sijn: 'tware anders in hen lieden een groote sotheydt, Ia een dulleicheydt ende rasernije ^m. *Doet hier by 't gene hy elders seyd/ onder anderen als hy vande Olm ofte Spaansche Sieckte spreekt.*
On-beschaamden Lasteraar? Wat en ontset ghy u niet uyt te werpen? Ach off wy eens tegen u geconfronteert moghtē wordē/ en ghy met den uwē gehoudē Rekenenschap van alle dese Calumnien te geven! *Liebe Godt/ wat en derft de Luegen-mondt niet beslaan? Wat can de valsche Tonge doen? ende wat can zy uyt-richten?*
*Zy is als scherpe pijlen eens geweldigen; als vuyr in Ienever-hout. Doch laat ons eens hoozen off de Oberigheypden ende Magistraten al uyt gaan? Neen-se/ geen-sins: Zy spreken som-tijds wel wat schoon om in de burgerlijke straffe niet te vallen/ maar ten come uyt het herte niet. Ten is doech geen wonder; aan-gesien zijt meest op de Oberigheypde en der selber Auctoriteyt geladen hebben: want dat Point en connen-se doch in hare vijff Sin- nen niet verdragen. Wat zy dan van d' ED. MOG. Heeren STATEN soo van Hollandt als dese Provincie houden (sonder dat-se oock de HOOG-MOG. Heeren STATEN Generaal t'eenē- maal voor-by gaan) connen *V. G.* uyt het na-bolgēde Register- ken lichteelijken af-nemen.*

II *On-behoorlijke Manieren van spreken, ende Calumnien*
daar mede de CHRISTELIICKE OVER-
HEYDEN, van Hollandt ende elders,
te na-gesproken worden.

Voor eerst dient geconsidereert/ dat men sich niet en schaamt in openbaren druck voor te geven/ Dat den Brief van zijne Door-luchtighste Mat. van Groot Britannien (dien d' ED. MOG. Heeren STATEN van Hollandt houden van zijn Con. Mat. aan haar geschreven ende gesonden) al-hier in druck gegeven/ handelende van de Onderlinge Verdraaghsaamheydt nopende de *Duydens-daaghsche Verschillen/ ende vande Maght die hare*
 ED.

NAARDER OPENINGE.

ED. MOG. **daar inne toe-comt** / van den Coningh niet en is geschreven, ofte dat zijne Mat. daar door niet en verlaet de Poincten **tusschen de Remonstranten ende Contra-Remonstranten in Questie**. **Widers** wordt geseydt / dat men siet, dat de beginselen om de vrome Leeraren tot de Executie des Doodts te brengen, al-ree-de gehandthaaft worden in eenige na-buyrige Steden n. **Daar inne de Oberheyden / daart den Authuer op heeft / leelijcken belogen worden.**

Noch worden de Oberigheyden ten aan-sien van hare **Authoriteyt in Kerckelijke Saken** / vergeleken by den Stuyr-man, de **Predicanten by de Bewindt-hebbers, en d'Ouderlingen / by de Commisen, daar na het Schip gestuyt moet worden: Item by den Cock &c. de woorden luyden al-dus**; Hoe comt datmen principalijcken door de genen welckers Ampt is het Stuyr te roeren niet na zijn eygen kop, maar na het gebiedt van den Admiraal, Bewindt-hebberen, en Commisen: welckers' Ampt het is de Pot te koken na haars Heeren ende Meesters sin^e &c.

Daar de opperste Op-sicht toe-schrijven / wordt berelaart dat het is / Het Heylighdom uyt den Tempel op het Richt-huys brengen om daar veracht en vertreden te worden^d.

De Oberigheyden die de booz-noede Authoriteyt honden haar toe te comen / laten haar met on-behoorlijcke Titulen om-hangen: Ia laten haar selven tot een Fundament, ende Hoofdt der Kercke stellen in plaats van Christus; Stellen haar tot het Hoofdt van een nieuw geboude Kercke: laten haar tot eenen nieuwen Paus maken, hebbende maar den Name verwisselt. **Laten haar tot Goden maken van de Predicanten / maken haar selven tot Goden. Willen de Kercke door een bloot menschelijck Hoofdt verheeren f.** **Ende op dat den Leser magh sien hoe verachtelijck en niet wat een schandperheyde van dien Eeren-titel wordt gesproken die de Oberigheyden in Godts W. Woordt wordt toe-geschreben / sal ick hier de eygen woorden verhalen / welcke dese sijn**; Sijn de vorige oude Schuiften, Confessie, ende Catechismus in V. L. sin Schriften van Menschen? Ende V. L. Articulen en Decreten sijn dat Schriften van Engelen en van Goden? Ia van su'cke Engelen alffer af-gevallen sijn, ende van sulcke Goden die haar selven Goden gemaackt hebbenⁿ. **Van wat Articule en Decreten hier gesproke wordt / can de berstandigelicht verstaan. Item**, Sijn't daar-om Adviseurs, Libelliste, Rebellige, en wederspannigen in uwen sin. . . om dat-se niet en vreesen uwe Goden? Breyght aan den dagh uwe Goden die ghy u tot Goden gemaackt hebt, en die u tot haren Priester vercore hebbeⁿ. **En daar**

Polijft
Heen.
Pag.

a 23.

b 30.

c 10.

d 16.

e 10.

f 16.

Exa-
men
I. W.
tenb.
Pag.

f 71.

g 55.

h 56.

Daar na; Hebt ghy daar toe niet gemaackt een Tractaat vande Verdedinge van uwe Leere ende uwer Goden autoriteyt, en al-soo haar weder een nieuw Mom-aansicht in't aansicht gsmetē, welck Mom-aansicht ghy met den vuylen Peck ende Teer uyt uwen secreet pot bestreken hebbende, hebt gemeynt soo vast te fullen kleven datter on-mogelijck soude sijn 't selve te connen afdoen, ende de vuyligh-
 heydt van dien af te wasschen ?

Exa-
 men
 I. W.
 tenb.
 Pag.

i 57.

Vorstius een aerdt'sch Alchimist, die alle Ketterijen in eenen pot te samen brengen, ende door zijnen Lapidem Philosophicū een goude Kerck ende een goude Wereldt maken soude, ende dat door Instruc-tie ende bevel van zijne Goden, die hem in een Gouwe stadt doen lo-geren hebbē, als hē Christus te Leyen niet en wilde hebben, om zijner Uyt-vercorener wille: maar hem door den mond van zijnen Dienaar van groot Britannien uyt-spoogh k.

k 28

12. Staat oock aan te merckē dat als zy soo van de Treves spre-ken dat se daar mede meer de Oberigheypden van de Predican-ten injurierē, uyt oorsake dat die by de Hooge Oberigheypde ende niet by de Predicanten is gemaackt / met advijs ende goede bin-dinge van hare Coninclycke Ma-jesteit van Franck Rijk ende Engelandt / die ick niet en meyne dat van dese Lupden sullē beschuldight worden / als off zy mede den Treves daar-om soo aan-gebonden hadden. Maar ist dit al? Neen / daar is noch al meer / soo wanneer mē namentlijck / om de Hooge Oberigheypde teenen-maal in haat ende achter-dencken te brengen by 't Volck / en haar al-soo hare behoorzijcke Authozitept te benemen (twelck den rechten wegh is om 't Lande weder-om aan Spangien te helpen / soo de Ed. M O G. Heeren STATEN van Hollandt in hare Resolutie vanden 16. Octobris 1587. op seker Vertoogh by eenige Predicanten gedaan / claarlyck te kennen geben) sich niet en heeft geschaamt in openbaren druck te seggen; Dat het schijnt dat [De Remonstranten] met eenige Hoofdt-Voor-standers van hun valsch nieuw gevondene ende versierde Opinien, met den gulde stock over de oogen gestreelt sijnde, door het gele Peruviaansch-sap sijn droncken ende blindt geworden. Een Lasteringe hoor-waar die de stoute on-beschaamt heypde vā die Volck naachtelijck hoor-ooogen stelt: en in een goede Politie van Christelijcke Oberheypde niet en behoort geleden te worden.

Aantwoordt,
 op de Brand-
 Clock. A. 2.

Convi

Convitiën ende Iniurien

13. Daar mede specialijk de E. D. M. O. G. Heeren STATEN,
en de E. MAGISTRAAT van V T R E C H T,
te core geschiedt.

Hier op wordt geschoten dat zy de Inquisitie plegen. ^a Wordt
heppigh gesproken dat door Ordre van de Generaliteyt, om
de schandelijke Mysterij wil/ de Stadt met Garnisoen beset
is / al waar men de Magistraat van Amsterdam teghen andere
Oberigheijden stelt/ niet anders dan off die alleen Godt-vruch-
tigh ende Recht-baerdigh/en d'anderen Godde-loos waren/ soo
uyt dese woorden blijkt; Ick beroepe hem voor de Magistraat [van
Amsterdam] als soo-danigen Magistraat, die niet na gunste, maar
na gerechticheydt handelt in Recht-saken, die oock daar-om van
hare Onderfaten bemint, geeert, en gehoorfaamt wordt, ende derhat-
ven haar niet no odigh en is te vertrecken in andere Steden en Plaat-
sen om hare Vergaderinge te houden, uyt vreesse van mis-vertrouwen,
wegen hare Onderdanen: die oock daar beneffens hare Steden niet en
hebben te vullen noch te besetten met vremde Crijgh-Luyden, uyt
vreesse van Meuterij ofte op-loop harer Borgerije tegens haar: Eynde-
lijck ende ten laastten, ick beroep hem voor de selve, als soo-danigen
Magistraat die Godt vreesst, door de welcke de Politie en de Kerck des
Heeren in haren vollen fluer staat, al waar Moyfes ende Aaron t'fa-
men in vrede gaan: daar oock de Magistraat geen Calveren op recht
met den Coningh Ieroboam, ende geen nieuwen Altaar met den Co-
ningh Amasiam: maar daar zy den Predicanten laten prediken het
suyvere Woordt des Heeren, ^b etc.

^c Verecht is Babel: en ten is niet nieuws dat uyt dien hoeck voort-
comen meuyt-achtige ende on-gerustige Menschen: soo de Heer is
soo is die knecht e!

Oock worden de Heeren met on-waarehejde beschuldighet/ als
off zy Christum vingen/ beschimpten/ geesfelden ende doodt etc.
met dese woorden: Is het qualijcken gedaan dat men gaat wt die
plaatse daar men Christum versmaat, vervolght, vanght, bespot, be-
spuyght, geesselt, cruyst, en doodet, ende dat men, uyt vreesse van den
Raadt, wandelt, daar men met Christo vry wandelen, gaans staan, en
Avond-maal houden magh? Dit en mooght ghy niet lijden. Ghy
wilt-se al binnen u Ierusalem [dus noemt hy spottelijck Utrecht]
hebben, daar de Chrijf-knechten sijn, ende des Heeren Graff bewa-
ren,

C

a Polijst-Acte
Pag. 28.

b. Oogen.
trooft
D. 4.

c. Examen
Drielenb.
Pag. 19.

Examen
Drielenb.
Pag. 33, 34.

ren, die voor de Scriben, Phariseen, Ovee-Priesteren, ende Pontio Pilato de wacht houden ende strijden, om haar na uwe Pijpen te doen dansen. 'Tsal y Ierusalem gaan, in dien't haar niet en bekeert Wtenbogardt (is te duchten) als het 'tloodsche Ierusalé gegaan is, ende het Paapsche Ierusalem gaan sal. Ghy spreekt van Christum te cruycen, ende Barrabam los te laten. Lieve siet binnen u Ierusalem de Registeren des Gerechts eens duer, wat geldet of ghy sult daar als Rebellen aan-geklaaght vinden, die na Emaus met Christo gewandelt, en daar Avond-maal met hem gehouden hebben. Ende vraaght dan voords om, ghy sult verstaan dat men haar daar over van hare Goederen berooft heeft. Waar mede hadde u Genan verdient, die het Landt veel duysenden gestolen heeft [dit is een grobe Luegen] etc. dat men hem los liet? Ende wat hadde den Dienaar van 'tConvent vande Witte-Vrouwen etc. gedaan, die gebannen is? &c Siet hier eens off Barrabas van den uwen niet en is los gelaten, ende een Lidmaat Christi met 'tCruys ter Poorten, Steden, ende Landen uyt-geiaaght.

d. 22. 23.

Waar op
dit na E-
maus gaan
Act.

14. Dit na Emaus gaan siet op eenige die buyten ter Predicatie sijn gegaan/ ende daar ober in de boete gellagen/ 'twelck nochtans niet en is geschiedt om haar in hare Conscientis in't minste te bedwingen / noch oock simpelich om datse buyten ten Avond-maal sijn geweest; gelijk dat daar uyt oogen-schijnelijcken can af-genomen worden/ dat den E. D. M. O. G. Heeren STATEN, ende der E. D. Magistraat van Vtrecht wel ober jaren en dagen kennelijck is geweest / dat sommige Borghers hier in de Provincie op andere Plaatsen ter Kercke gingen/ ende oock eenigen binnen Amsterdam ten Avond-maal toe-gelaten waren / sonder dat pemandt daar ober opt in't alderminste is gemoept geworden. Maar al-soo 'tgene te bozen by enckele ende weynige was geschiedt / nu seer schielijcken tot soo een groot getal upe-brack / daar uyt te beduchten stont dat metter tijdt meerder swarighepdt soude on-staan / hebben hare E. D. goedt gebonden in tijds daar in te voorz-sien / om alle bozere Inconvenienten ende Meuterijen (die dese Stadt/ soo al de Wereldt weet / meer onder-woyppen is als eenige Nabuyz-Steden) bequamelijck te voorz-comen. Dit is het dat van desen Qualijck-spreker soo hatelijck hier wordt voorz-gestelt: seggende wijders dat-se werden voor de Vierschare getrocke, ende buyten Rechten ende forme van Rechten van haar Goederé berooft. Meynt ghy [sepdt hy] dat Christus in't Graff door de bewaarnisse der Crijgh-knechten can gehouden worden? Neen hy is al op-gestaan.

Examen
Pag. 61, 62.

15. Noch

15. Noeh gaat dese Spot-bogel ende Lasteraar der Heerlijck-
 heyden ende Magistraten verder / vileynlijcken spottende niet
 alleen met de Kercken-Ordeninge ende Reformatie vā Vtrecht
 (die nochtans van sommige Contra-Remonstranten al begint
 gepresen / ende gewenscht te worden dat zy soo een moghten
 hebben) maar oock met de Forme van Regieringe die by zijn
 PRINCELIJCKE EX. hoogh-loffelijcker memorie / midtsga-
 ders by de HOGH-MOGENDE Heeren STATEN Generaal, en
 zijne tegen-woordige PRINCELIJCKE EX.^c. goet gekent is
 en be-eedichte respectivelijck: soeckēde de gemeyne Mā diers te
 makē dat de Heere STATEN vā Vrecht het Huwelijck indirectelijc-
 kē verbiedē s, om dat-se volgēs het gebruik vā die vā Hollandt
 en anderē de Juffren de Provē's latē volgē soo lage als zy on-ge-
 houtwē sijn. Seydt oock niet on-waarheydt dat hy uyt de Stadt,
 Stedē en Landē van Vrecht gebannē is om 't Getuygenisse der Waar-
 heydt. Noemt Vrecht Vyt-recht, even off daer gē Recht maar
 On-recht-vaerdigheyt gehandhaaft wierde: vergelijckt hec
 oock by een plaatsē / daer de Schapen bedremt sijn, daer haar bleeten bespot
 en beledt word, daer der stootender, wilder Stieren ende Bocken stem
 ende aan-klaght tegen de Schapen geldt ^b: Meer andere der-gelijc-
 ke Calumnien / die oock tot Seditie strecken / sal men in de vooz-
 noemde Pasquil-Schrijsen vinden: te langh hier te verhalen.
 Daar toe oock dienen alle de scave Figuyrkens ende Plaatsgens
 die vol grobe Mysteries en verborgentheden hier en daar seer
 schamperlijck op de vooz-noemde Libellen sijn gestelt: daer in
 men oock niet en spaart de Wapenen vande Conincklijke Maje-
 steyten van Engelandt ende Franck-Rijck, midtsgaders van zijn
 Pr. Ex.^c. te setten. Laat hier by nu Triglandj Boeck onder-socht
 worden / men sal sien dat het wel soo schandalues niet en is als
 de vooz-verhaalde Pasquil-Schrijsen sijn / maar dattet noch-
 tās door-gaans vol bittere galle is tegē ons / (mede noch door des
 Heerē Genade sijnde Leeraars der Gereformeerde Kercke) en te-
 gē andere byome Mānē uyt-gesmetē: wāneer hy ons door gaās
 noemt; Valsche Broeders, valsche Leeraars, die Godts Woordt ver-
 kruecken en met loofē Calck playsteren, Kettters, Verleyders, Vossché
 die de Wijngardt des Heeren verdervē die mē vangē moet; Itē / die de
 Luegen en Waarheydt, Christum en Belial willē t' samen vereenigen.

16. Alle de vooz-noemde Libellē / ende andere Pasquil Liede-
 kēs meer / sijn ende worden noch openlijck binnen Amsterdam
 sonder eenigh Verbot verkost / ja dat niet alle; maar dat meer is /

f Exam. p. 7.
19. 60.

g. Exam. 76.

h. Christianus
Mercurius. G
2. 3.

sijn daar gedrukt/her-drukt/en gemaacht/en d'Zuchtueren van die meesten-deel seer wel bekend/en souden de anderen (soo se anders on-bekent mogen zijn) licheelick bekend gemaacht connen wordē. Een van beyde dan; Off men heeft-se verbodē te verkoopen/off ten zijn geen Seditieuse Schriften en Famues Libellen. Dat-se verkoft sijn sonder verbodē en sonder bandē E. Officier op-gesocht te wesen/weten D. E. alder-best/ en sullē alle de Boeck-verkoopers dat connen getuygen/ wijst oock de Erbaerentheydt noch alle dage niet dan al te veel. Dat het soo-danige/te weten Seditieuse Schriften ende Pasquillen sijn/ en geloobe ick niet dat D. E. (Trigland) Boeck upt-genomen) sullen on-kennen: in allen geball' en connen-se van geen On-partijdigē anders dan booz sulcke gehouden worden. In dien mē hier tegen soude legeren/ die van gelijcken eenige Convitien verbatten/ is hier buyten Propoost/ al-soo die de Questie niet en is/ behalben dat men-se in mijn Boeck niet en sal binden/ ia ick en kenns geen Schriften daar in manieren van spreken gevonden worden/ die op verre na soo wijde loopē. Doch ist my genoech/dat het blycke dat ick niet Waarheyde dat van de Seditieuse Schriften ende Pasquillen geschreben hebbe: daar toe alleen bewijs genoegh is/ dat men oock t'Amsterdam heeft mogen verkooppē eē Boeck d'welck by gedruckte Resolutie van d'E. D. M. O. G. Heeren STATEN van Hollandt, booz een Libel Famues is verclaart.

VAN DE
LUEGENIK
die men
t'Amsterdā
predickt.
Cap. 3. §. 29.

17. Apende de Luengen die men t'Amsterdam predickt/hebb' ick upt-drukkelijck geseyt; dat ick dat niet en neme op de Leere ofte t'Geboelen dat utwer EE. Predicanten, contrarie Godts Woordt/ mogen hebben: maar dat ick t'bersta van Dingen die in Facto bestaan: als wanneer men ons Feypen en Stucken na seyde daar in wy on-schuldigh zijn; by Exempel; Soo wanneer men niet alleen en strop/ maar oock openlijck op den Predickstoel upt-smijt; Dat wy de Bacchus dagen ende Kermissen prijsen in onse Predicaten; Dat treffelijcke Luyden meynen, goede Redenen te hebben om te presumeren, dat wy met groote Summe van Penningen by de Iesuiten werden onder-stut: daar toe wy soo in andere Landen reysen, om met de Iesuiten te communiceren; Dat wy d'Op-standingh der Dooden loochenen ende arger sijn als de Saduceen, &c. (welck leste ick van eē geloof-waerdigh Persoon hebbe verstaen dat noch op den 5. Februarij Nieuwen Stijl lesteden is gepredickt) Dat wy de Bloedt-schande toestaan; Dat wy hier t'Vrecht leeren dat Godt niet alles on heeft geschapen. Ick ver-

verfwojge meer andere bittere / op-roerige Predicacien / daer mede men t' Amsterdam de Kercke soo verbult, als: Datmen niet en moet verschricken al comt men met Resolutien, om haar te benemé dat hen toe-comt; Dat men sich mannelijck moet thoonen &c. Dat wy sijn Instrumenten des Satans die in Schaaps cleederen comé, ende in-wendigh sijn grijpende Wolven; Dat wy al-t'samen, weynige uytgenomen, sulcken Volck sijn, dat wy met eeren by geen redelijcke Menschen en mogen comen noch verkeeren. Ende nochtans ist seker dat vele van de Remonstranten haar levé (ten tijdt der Studien gelejdt) niet en souden niet het zinne die dit soo stout heeft uyt-geworpen/willen hebben vergeleken: ende andere dergelijcke op-roerige Predicacien meer.

18. Wat aan-gaat de Fundamenten van Schueringe te leggen, is soo klaar als de Sonne / alleen uyt Triglandj Boeck / soo dat ick daar toe die Vergaderinge binnen Amsterdam gehouden / al waar Plancius heeft gepresideert / en van waar Rosæus t'huys comende de Kercke van den Hage soo in roeren heeft gestelt: en tegens de wille van zijne Laege ende hooge Oberighejdt / tegens de goede Vermaninge van zijnen Kercken-Raade (soo veel p. 17 dit Volck op de Wereldtliche ende Kerckelijke Maght alst haar niet na haar sin en is / hoe seer zy die oock verheffen) en het Advijs van sommige Predicanten / selfs met hem eens in Geboel staande inde Predestinatie etc. Daar mede hy wel behoont zijne licht-baerdige Veranderinge tot een on-verdragelijcke bitterhejdt: als die eer-tijds / doen hy in den Hage soude comen / wel anders heeft gesproken, soo ick in mijn Boeck hebbe aan-gewesen:

19. Dat ick Redenen hebbe gehad te twijffelen / Oft oock geoorloft is de Luezenen te bestraffen, de Schueringe te beletten etc. Dat wordt door de Erbarthejdt nu genoegh geveriseert: aangestien (voor hy gaande andere Bewijs-redenen die ick meer hebbe maar om consideracien na-late) Triglandj Boeck regel-recht tot boedinge van meerder Schueringe gericht / binnen Amsterdam, wordt verhoft / en t'mijne gestelt (ende dat met een Stijl die na lange bidden en smeeké op sulcke harde Quaste past) om de Scheuringe te beteren en te voor-comen (om dat ick segge dat men t' Amsterdam sulcks als nu gehoor is toe-laet) dat hebben D. E. verboden: sonder te verbieden Boecken die tot infractie van de Publijcke Auctoriteyt directelyck tegens de Resolutie van hare E. D. M. O. C. daar van uwe G. E. ee Lich sijt / geschreben ende in openbaren Druk gegeben worden: sonder te inter-

Oft men
t' Amsterdam
fundamē-
ten van
SCHUE-
RINGE
leert?

Cap. 10. 6. 6.

Oft geoor-
loft is de
Luezenen te
bestrafen.

diceren een *Schrift* by hare *E. D. MOG.* booz een *Libel* *Famies* gehouden; sonder oock op te doen halē ofte in-houde enige van alle de bobē-geroerde *Seditiue* *Schriftē* en *Pasquillen*, daar in niet alleen *tw* / maar oock de *Oberhepden* ende *treffelijcke* *Luyden* (die tot wel-baren van't *Landt* ende om de *Vrijhepdt* van 't selve *Goedt* en *Bloedt* gewaaght hebben eer sommige *Auctheurs* van dese *Libellē* gebozē sijn getweest) soo schandelijckē met on-waare hepdt wordē over-gehaalt ende geschavotteert: dit magh al door den *buegel*: maar mijn *Boeck* geen *monster* pa *seren*: daar in ik alles over-lept hebbede / my lichtelijck can te vreden stelle / stuenēde op de clare vaste *Waarehepdt* die ik aan mijn zijde hebbe.

20. *Ik* bidde u dan / *Mijn Heeren*, uwe *EE.* belieben nu doch eens te over-wegen / ofst ik geen *Redenen* hebbe gehadt om te seggen dat ik gesepdt hebbe: en off ik niet noch meer *Dozsaack* en hebbe om my daar over te beclagē? *Als* mē ons soo na *Goedt* en *Bloedt* / ja na *Er* / *Lijf* / en *Leven* staat / ist dan noch tijde van swijgen? *Men* door-lese mijn *Boeck* byp : *Waar* sprek' ik soo als dit *Dolck* doet? *Waar* scheld' ik de *Oberighepdt*? *Waar* lastere ik? *Nergens*: maar verhaale alleen de *Calumnien* die anderen ons t'on-recht ende valschelijckē te last leggen: klagende dat uwe *EE.* 't selve tot noch toe niet en hebben belieft te verhinde ren. *Is* dat sulcken *Crimen*? *Hoe* / *Mijn Heeren*? *Sal* t byp staan pemandt soo swaarijck te beschuldigen / ende den *Beschuldighden* niet geoorloft wesen sich daar tegen te verdedigen? *Sal* men ons t'*Amsterdam* in openbaren *druck* ende *publijcke* *Predica-tien* met sulcke grobe *Luegen* mogen bekladden / (die in dien se waar waren ons on-waerdigh soudē maken des *Kercken-Diensts* / en na alle *Rechten* schuldigh des *Doodts*) en sulle wy daar over ons door dē *Druck* niet mogen beklagen? *Sal* ik niet mogen seggen dat t'*Amsterdam* sulcks geschiedt? *Op* wat *Wet* is dit doch gefundeert? *Daar* en is noch *Goddelijcke* / noch *Bur-gerlijcke* / noch *Natuyrlijcke* die dat stelt: maar is eē on-gehoor-de onbillijckhepdt my ofte anderē tegen sulcke op-gesparde kelē ende open graben den mondt te willen stoppen ende toe binden.

21. *Ik* hebbe eē seer goede en briede *Presentatie* gedaan / om mijn *Seggē* booz *Kerckelijcke* ofte andere *Vergaderinge* te bewijfē: sonder dat ik my alleen beriep op mijne *wettrige* *Oberighepdt* / al ofst ik nergēs anders en soude derrē verschijnen / gelijk sommige *Auctheurs* van de booz-verhaalde *Schriftē* doen / die al haar beroepē op de *E. E.* *Magistraat* van *Amsterdam* : want ik my niet en soude hebbe ont-sien my booz u *EE.* te presenteren / en al

daar

Cap. 5. §. 29.
ende Cap. 9.
§. 5.

daar voor de Justitie mijn Sake / volgens de Privilegien ende
 Conſtume deſer Landen te defenderen : onder behoorlijke ver-
 ſekereheyde alleen voor het geraas vā eenige on-geſchickte Me-
 ſchen. Waar-om en heeft men die Preſentatie niet aan- genomen?
 Twelck by aldien ware geſchiedt / ofte dat D. E. E. door eenigh
 ander middel te kennen hadden gegeven 'emifcontentement dat
 uwe E. E. in mijn Voor-Reden namen / ick verclare met waar-
 heyde dat ick ten beliebe van uwe E. E. van wegen het Reſpect
 dat ick de ſelve toe- drage / geen groote ſwarigheyt en soude
 hebben gemaackt / om de ſelve Voor-Reden uyt alle de Winckels
 weder-om te rugge t' onbieden / ende in de Tweede Editie na te
 laten / ſulcks ick nu niet geboechelijck en hebbe connen doen / na-
 de-maal ick nu op de Procedure met mijn Boeck gehouden
 (twelck alſt aan ſulcke Paſquil-ſchriften geſchiedt van den u-
 wen Inquiſitie geheeten worde) noodlijck hebbe moeten veranc-
 woorden / ende alle de Wereldt kennelijck maken de recht- baer-
 dige Gozſaack die ick hebbe gehadt om ſoo uyt den mondt te
 ſpreken; *Want wie Waar-achtigh is, die ſeydt vry wat recht is.* Dat
 pemaandt van deſe Libel-ſchrijvers ſulcks preſentere als ick doe.
 Dat Triglandius eens aan- biede hier te comen ende te betuiſen
 'rgene hy aan particuliere Luyden tegen de waarheyt wel ge-
 ſchreven heeft: ick verſeker' hem 'tſal hun getworden. Maar nee/
 dat en ſoecken de Luyde niet die ick achte dat D. E. E. abuſeren/
 vermoedende oock dat de Predicanten haar boelende met mijn
 ſchrijven geraackt / uwe E. E. ſoo ſeer ter ooren hebben geloopen /
 dat D. E. E. het verbieden van mijn Tractaat niet geboechelijck
 hebben connen ont- gaan: daar toe men van D. E. geſocht heeft
 diers te maken / dat al het gene van Amsterdam geſproken wordt /
 ende bande Predicantē te verſtaan is / op D. E. E. wordt geſepde:
 'twelck nochtans de waarheyt niet en is.

22. Ick weet wel datter ſijn die ſeggen / aan- gaande dit ſchrij-
 ven en Prediken / dat den eenen de wiſte niet en is, en den anderen
 laft, en ſoo boozdt; daar mede eenige Heere deſe dingē onſchuldi-
 gen. Maar is dat genoegh? Men gebuyckte ſont wiſen ſulcke
 Luyde daar door mē alle Dilepnie uyt- werpt / denckede dat die
 niet en connen miſ- doen / en onder- tuſſchē wordt het Volck niet
 alle bitterheyt in- genomē. Doch en come het op eē Predicat bin-
 nen Amsterdam niet aan / die hem d'een min / d'ander meer / daae
 inne verloopt. Waar-om en houdt men ſulcke Luyden van niet
 in dē thoon? En waar-om en ſtelt mē geen Orde / indieſe ſuffe?
 dat ſe op- houden van t' predikē? Men heeft D. Goulartium om eē
 Pre-

Polijſt-ſteen.
Pag. 28.

Proverb. 13.
17.

Exceptie
die men
hier te gen
voor
brenght.

Predicatie van den Dienst wel af-gesteld / om de Brede van die particuliere Stadt ende Kercke: waer't dan niet wel de pijn waerdt dat men 'tselbe dede tot Brede van het gantsche Landt / by al dien men anders geen Raadt daar toe en weet? Daas sijn meer Steden daar Predicanten van der Contra Remonstranten Geboelen sijn: maar booz-waar geen daar men soo groff spint / en daar men met sulcken stoute on-gebondenheyde te werck gaat (die ick niet en meyne dat by den Heydenen soude door de bingeren sijn gesien geweest) als t Amsterdam.

Van de Siechte der Republijcke.

23. Men soeckit (soo ick hoorz seer t'exaggereren dat ick spreke van de Siechte der Republijcke. Maar / Myn Heeren, Wat Onpartijdigh Mensch en sal dat met my niet seggen: Wat verstandigh en broom Gemoedt / de Sake sonder Passie in-siende en sal dat niet bekennē / gepresupponeert dat het gene ick van de Famuesē Schriften ende Luegenen hebbe gesepdt waar-achtigh is / gelijk het oock in der daadt is? 'Tcan wel sijn / dat D. E. van alles geen vol-comen kennisse en hebben: oock van vele Schriften kennisse hebbede nochtans om eenige particuliere in-sichte ende den Predicanten ten geballe / die niet goedt gebonden hebben te verbieden. Maar hoe men't neemt / en ran't geen groote Gesondtcheydt wesē als sulchs vast in eē Republijcke in swāgh gaat. Opt al het welcke ick dan hope dat D. E. en alle anderē volcomentlijck sullē verstaan dat het niet dan de loutere waarheydt is 't gene ick claaghswijse in mijn Booz-Reden hebbe gestelt.

Of die dingē van Winsterdau te haastigh en sonder boozgā-bea-spraak sijn gestelt.

24. Edoch op dat ick niemant oorsaack en late om te vermoeden dat ick al te licht-baerdigh ende haastigh die Dingen van Amsterdam hebbe geschreven / ende dat ick al bozens de Predicanten van Amsterdam daar ober hadde behooreē aan te spreke / ofte D. E. daar van te verwittigē / soo bind' ick my genoodtsaacht / om sulchen achter-dencken van mijn hals te schuyben / cortelijck Historischer wijze te verhalen wat booz desen tusschen my ende uwer E. Predicanten is gepasseert / biddende dat D. E. my noch een wepnigh belieben te hoorzen / ten eynde D. E. door quade Informatie haar niet verder tegens my en vergrijpen; te meer door dien Drielenburch wel stoutelijcken met on-waarheydt in zijn proper Examen sepdt; Dat de Heer Wienbogardt met sijnen stootenden Stier Taurino zijn Vrechtse best genoegh heeft gedaan om den Vrede in de Kercke ende Plaarsen der gerustiger Republijcken ende Steden te verstoren, ende hebt [sepdt hy] uwen Goulart met uwen Blaas-balck genoegh daar toe getoet in de ooren: maar wat helpt u? Luyft soo veel alst de Duyvel hielp, die Judas in-gaf dat hy zinnen Moester

Meester verraden soude &c. In welke Beschuldiginghy ons een
 hooghsien on-gelyck doet: en wat de on-billycke Procedure des
 kercken Raads tegen D. Goulart: om belanght / daar in en heb-
 ben wy niet gedaen dan 't gene ons by stondt ende wy schuldigh
 waren te doen/daar van wy oock alles aan eenige van de E. Hee-
 ren Burger-Meesters in der tijdt te kennen hebben gegeven:
 met verclaringe daar by/ dat het soo verre van daar was dat wy
 eenige moeyten opt hadden gesocht binnen Amsterdam te ver-
 wecken / dat wy ter contrarien verscheyden gemiscontenteerde
 Personen hadden verniaant / dat-se haar niet van hare Predica-
 ten nochte kercke of te 't Gehoor en soude af-sonderen/maar daar
 by blijven/verwachtende de tijdt dat haar Godt Allmaghtigh ee
 beter uyt-comste soude believen te verleenen. Dit hebb' ick niet
 eens geraden/ al hoe wel ick nochtans wel wiste dat men ter con-
 contrarien t'Amsterdam onse Lidmaten tegen ons op-maachte/
 ende byten alle Ordre daar ten Abond-maal toe-liet. Niet te
 min soo ijs' sooo nu soo dan tusschen de Predicanten en my wat
 booz-geballen/welck hoe sich heeft toe-gedragen sullen D. E. uyt
 het na-volgende op-recht Verhaal klaarlijck connen sien.

25. Het is dan booz-eerst gebueert/dat ick de 18. April 1613. Ou-
 den Styl/tegen eenen/die tot na-deel van onse kercke sprack/ en
 enckel begeerde te weten/ waar-om sommige Lypden een af-
 keer moghten hebben van 't Geboelen harer Predicanten / daar
 op ten lesten dese Antwozdt gaff; Om dat onder anderen daar
 uyt volghde, dat Godt genadiger [ofte billijcker] handelde met
 de Duyvelen als met de Menschen ende Christenen die verloren
 gaan. Waar ober veel waters buyl gemaackt sijnde ende mey-
 nende dat ick sulcks niet en soude derren staande houdē/verclaar-
 den ick/dat ick 'tselbe by gelegenthejdt my niet en soude ont-sien
 te seggen en te bewissen al waren de Predicanten van Amsterdam
 daar tegen-woozdigh. Hier dacht men dat mē Occasie hadde om
 my te verstricken. Ick was van meyninge den 19. ofte den 20. te
 langhste te vertreckē/ maar wierdt hier dooz op-gehouden tot de
 23. toe. Mē liep/ mē rende/ ober en weer tot de Predicantē/ sondee
 datter yemandt qua om met my te communicerē. Men dede wel
 een booz-slaght/dat ick soude tot de Predicantē in huys gaan/om
 mijn seggē te bewijsen/twelck ick weygerde op dat mē my (sepd'
 ick) niet en soude na gebē dat ic bobē het verhalē vāde booz-gaāde
 woordē die by Occasie ober maal-tijdt warē geballē/ ter plaatse
 daar ick gelogert en de anderē genoodight warē noch de Predi-
 canten in hare huysen quam byaberen en proboceren: verclarende

Ⓣ

eben

Dan sekere
 Proposities
 over Tafel
 geballen.

'eben-wel geen s waarighejdt te sullen maken by al dien Triglandius ofte yemandt anders my met een briefken ontboden / inhoudende hoe dat se wel souden in't vruudelijck met my eens bezegeren te spreken van eenige Propooste by my gebruyckt. Doch hier en wilde men niet aan.

Die Plancius op den Stoel brynght.

26. Den 22. brynght Plancius mijn woorden met een groote ongestuytmighejdt op den Stoel / daar door ick na de Predicatie (door dien men bapten mijn weten dit dapper door de Stadt hadde versprejdt / soo datter Luyden waren die welcke merkten dat die op my geschoten wierdt) in de Kerck by na in ongemack ende s waarighejdt was geraackt door eenige die my aanbieren ende dreyghde: al twelck de Predicanten van verre goedts moedts stonden aan en sagen / sonder in't minsten eenigh miscontentement daar ober te thoonen / daar nochtans eenen van die my aan-ranste by haar quam loopen / en zy ypt de maniere van doen wel condon sien datter moeyte was. Men ontboot my in den Kercken-Raadte te comen / niet tegenstaande ick tot meermaals hadde geseydt dat ick daar onder niet staande daar oock niet en begeerde te verschijnen: wel bereydt sijnde te compareren in eens eerlijck Burgers Hups daart haar soude believen een Vergaderinge te leggen. Maar neen / tmooght al niet helpen: men liet verluyde / ick hadde aan-genomen boor de Kercken-Raadte te verschijnen / daar op men twee Ouderlinge des Na-mid-daaghs sondt in mijn Logijs: twelck my in-comende sijnde aangedient / hebb' ick op staande boet aan den Kercken-Raadte gesonden den na-volgenden Brieff.

27.

Geluck-Zalighejdt.

Copie van een Brief aan den Kercken-Raadte gesonden.

EEr-waerdige, Godt-vruchtige, Hoogh-geleerde Mede-Broederen Einden Heere;

Alsoo ick, in mijn Logijs comende, ypt mijn Nichte Bruyninghs hebbe verstaan, dat twee Ouderlingen ypt 'inmiddens van V.E. Collegie af-gevaerdicht, hier hebben geweest om my te vermittigen, dat my believen soude in den Kercken-Raadte te verschijnen: ende hare E. verstaan hebbende, dat ick daar toe niet en was gesint (op dat 'iselfde niet en sonde werde geduydt, geliyck als of ick de Kercken-Raadts wrofsende hadde willen provoceren, my niet te vreden houdende dat ick in particuliere Tsamen-sprekinge, daar toe getrocken sijnde tot voorstande van onse Kercke ende mijnen Dienst, al-sulcke Propoosten hebbe gevoert

gevoert als V E. magh sijn kennelijck gemaackt) die gemelde Ouder-
 lingen hadden verclaart, dat ick dan soude comen by D. Plancium en-
 de D. Triglandium; Soo hadd' ick D. Thyfium versocht dat hem be-
 lieven soude sich eens te verwoegen in de Kerck, om te vernemen Tijdt
 ende Plaats, midsgaders 't Getal der Personen, Wanneer, Waar, ende
 Voor de welcke wy in particuliere ende vrundelycke Conferentie soudent
 mogen treden; gemerckt ick soo-danigen Presentatie aan-nam, ende
 aan-neme mids desen. Edoch dewyl ick nu versta, uyt het relateren
 Thyfij, dat V E. niet van meyninge en sijn, dan my te hooren in v E.
 vollen Kercken-Raadt op dese ure, soo dat ick niet en wete de rechte
 Meyninge der Vergaderinge, hebb' ick niet willen na-laten door desen
 vrundelyck te versoeken, dat V E. believen my schriftelijck, ofte an-
 ders sekerlijck, soo v E. geraden sullen vinden, terstondt te laten weten
 (door dien ick sal moeten uyt-gaan) oft V E. begeren, ende my beroepen
 te comen by de twee Broeders hier boven genoët: ende in sulckencas my
 Tijdt, en Plaats, midsgaders 't Getal die van uwer zijde daar by soude
 wese, te vermittigē om 't Getal der Assistentē van mijner zijde (ymmers
 ten naasten by) daar na mede te schicken. Wel expresselijck vercla-
 rende, dat ick geen Authuer noch Aan-legger van desen Handel en
 ben: maar ter contrariē van aan-beginne begeert hebbe dat men ken-
 nisse soude willen nemen, dat ick de Predicanten niet en hadde beroepen
 noch en beriep; Protesterende dien volgende wel uyt-druckelijck mids
 desen, van On-gelijck ende On-waarheydt tegens alle de genen die my
 anders 't eeniger tijdt soudent willen te laste leggen. Desen hier mede
 eyndigende, wil ick V E.

Eer-waerdige, Godt-vruchtige, Hoogh-geleerde Mede-Broeders in
 den Heere, den Al-maghtigen bevelen, die V E. met den Geest des Vre-
 des wil by-wonen. In haast uyt mijn Logijs in Amsterdam den 22.
 April ontrent halff Sevenen, 1613. Ouden Stijl.

28. Wat heeft men hier op gedaan? Men heeft den Brien-
 ger des Brieffs voor antwoordt gegeven, dat de Kercken-Raadt/
 met een Sake besigh sijnde daar aan gelegen was / my niet en
 conde datelijck antwoordt doen hebben / maar dat zy daar na ver-
 mandt soudent committeren om my bescheydt te seggen. De-
 welcke

Wat hier op
 is gevolgt.

D ij

welcke

welcke quamen als ick (volgens mijn schrijven) uyt was / seggēde dat die van de Kercken-Raadte my verwacht hadde / en gemeyne dat ick daar soude gecomen hebben etc. Daar uyt ick oorzsaack nam des anderen daaghs (wesende de 23.) my by een bande Ouderlingen te verhoegen / en hem wat openinghs bande Sake te doen / door dien ick wel vreesde dat de Sake niet na waarhepde inden Kercken-Raadte en was geproponeert / in welke vreesse ick oock niet en wierdt bedrogen / gelijk ick uyt den selven Ouderlingh verstondt / die sich niet genoegh en conde verwonderē / hoorende de gelegenthepde bande Sake. En nademaal hy oordeelde dat ick wel soud' doen en communiceren dit alles pemandt vande Predicanten / sepd' ick daar in wat waarighepds te vindē om redenen boven verhaalt / dan verclaarde wel te vreden te wesen selve te doen / by al dien hy my daar wilde leyden / en seggē dat ick op zijn begeerte daar was gecomen : in 'welck al-soo hy difficulteerde is dat na-geblebē / en ben op de Mid-dagh (te wete 'Dv-daaghs na dat des Son-dagh de boven-genoemde Propoosten gevallen waren) van Amsterdam vertroocken / niet sonder booz-weten van die / daar mede ick de Dispute hadde gehad.

Ik wordt
na mijn ver-
reuck op het
Stad-huys
onboden.

29. Hier op sonde men des volgendē Daaghs eē Bode in mijn Logijs ten eynde ick booz de E. Heere Burger-Meesters soude willen comen: daar van men sich noch gingh beroemen / stropende / dat ick boven Arrest was door-gegaan , ende contrarie mijne presentatie my hadde te soecken gemaackt &c. *Triglandins* en ont-sagh hem mede niet te schrijven hier aan een van onse Lidmaten / Dat hy my van eenige Luegenen wilde over-tuygen , ende dat hy my hielt voor een Luegenaar soo langh ick daar niet en quam ende bewees 'tgene ick geseydt hadde , niet meer dingen die haar de Lipden my schaamden ofte vreesden te openbaren : al slechts om onse Gemeynthe tegen my ende mijne Mede-Broeders op te roekenen : daar in zreenigen tijdt herwards noyt en hebben gerust : dubbel ober schuldigh sijnde in 'tgene men anderen conrecht op leydt. Hier door ben ick ten lesten gedrongen geweest weder om t'Amsterdam (al-soo ick doch daar een halve boodtschap hadde) te trecken / ende ben op den 25. Mey geweest by een van de E. Heeren Burger-Meesters , om te vernemen de Oorzsaack waar-om ick booz de Heeren was onboden : daar op zijne E. heeft verclaart geen kennisse te hebben van dat ick booz de E. Heeren was geroepen / gelijk oock niet en dede zijn Collega op dien tijdt in Stadt sijnde. Zijne E. my in'tlange hebben-gehoort / (dien ick de Heele Sake en de Occasie van dien te kennen.

kennen gaf / met eenen verhalende de aan-ransinge die my dien dagh op een nieuw op straat was bejegent / daar in zijn E. een groot mis-nugen thoonde / ende beloofde Ordre daar in te sul-len stellen) nam ick mijn af-scheyde : zijne E. hertelijck heb-bende bedanckt voor de beleefde Audientie my verleent : ende septe dat ick de Sake / wat Triglandj schrijven aan-gingh / dewijle nu een tijdt verloopen was (soo zijne E. wel aan-merckte) daar by / op zijner E. Abdijs / soude laten be-rusten.

30. Wie en soude nu niet seggen / dat ick my hier in soo hebbe gedragen / dat aan d'een zijde wel blijkt / dat ick geen Moeyte noch Warringe gesocht en hebbe : ende dat men aan d'an-der zijde oock wel siet / dat ick my niet en hebbe t'soecken gemaect om Reken-schap te geben van mijn seggen ? Wie soude dan geloofst hebben dat men my soude hebben na-ge-geben / dat ick was door-gegaan / ende niet en dorste voet by stick setten ? Eben wel en schamen haar sommigen niet my dit na te houden / ende t'Amsterdam in openbaren Druck na te schrijven / soo weynigh wercks maectt men van liegen en bedriegen : daar doch den Bieff alleen aan de Kercken-Raadt die on-waarheyde genoegh beschaamt. Maar sou gaat het gemeynelijck niet de Menschen ;

*Certant in omne Facinus , & pensi nihil
Ducant ubi illos Ira precipites agat.*

Dat is /

Om strijdt siet men rennen , draven ,
Tot al 't Quaat 't sy kleyn of groot ,
Dien de Toorn' als eygen Slaven
Herwards ende derwards stoot.

Seneca in
Thebaide
298.

Soud' ick den heelen Handel beschrijven van 'rgene sich ter dier tijdt heeft toe-gedragen / men soude vrendt op hooren : dan moet soo van dese / als andere Saken / wat achter houden . Een goetd Schutter en mach hem niet reffens van alle Pijlen on-blooten.

31. Hier na ist geschiede dat ick / om sekere Sake te verichten / t'Amsterdam gecomen sijnde / al daar op den 16. Octobris 1614. D. Plancium hebbe hooren prediken / die onder andere Lasteringē meer (verscheyde aan-sienlijckē Lypde vakende / die ick om Goz-sake ver-swijge) verhaalde ; Dat eenige Leeraars (beschrijvde de Re-monstrantē) de Op-standinge der Doodē loochēde ; Dat by de Turckē

Plancij
Predicatie
op den 16.
Octob.
1614 daar
upt eē Con-
ferentie is
on-staan-

beter gevoelt ende gesproken wierdt als hier te Lande; Dat hier te Lande soo danige Godt-loofse Boecken verkoft ende gestroyt wierden, in de welcke d'Al-maghtigheydt Godts ende d'Op-standingh der Dooden klaarlijck wierdt geloochent, waar van d'Authuers met groote Gagie van't Landt onderhouden wierden, in sulcker voegen dat by al dien t'zijner tijdt den Turck al-hier eenige Gesanten quame te senden, dat-se haar niet genoegh en souden connen verwonderen, verstaande dat hier soo-danige Luyden gevonden wierden, die niet alleen d'Op-standinge en souden derrcn loochene, maar 'tselve oock in openbaren druck uyt geven, ende daar-en boven met een rijcke Gagie wierden onderhouden &c. **presentrende de voor-noemde Plancius, soo yemandede hier aan twiiffelde dat hy by hem soude comen hy was bereydt 'tselbe te bewijfen.**

Daar ober
hy worde
aan-gespro-
ken/ ende in
Conferentie
steedt.

31. Ten in-sichte van dese Presentacie en Noediginge Plancij vonden ick geraden des anderen daaghs by hem te gaan om in't byzandelijck hier van met hem te spreken: **twelck ober-mids hy weygerde ende niet my in geen gespreck en begeerde te treden da' voor Notaris ende Getuygen ten weder-zijden / is de Conferentie des Dins-daaghs/ wesende den 18. Octobris/ ten ober-staan van twee Notarisen ende Getuygen aan-gevangen doch niet geepndicht / Plancius alle cromme om-wegen soeckende om niet te comen tot de Materie daar toe de Conferentie was aan-gelept. Ende al-soo zynen Notaris op de tweede Sessie swaarigheydt maachte boordt te gaan (voelende dat het niet wel lucken en wilde) sonder kenni-se vande E. Heeren Burger-meesteren / is de Schrifstelijcke Conferentie voor die tijdt geschoyt / niet sonder mondelingh Debath van de Sake: daar in hoe Plancius ende anderen met haar Bewijs voeren is sommigen vande Getuygen noch niet vergeten. Den 19. is de Conferentie niet brieven van V E. volgens het Rapport van beyde Notarisen/her-bat/ waar in hoe haar eenigen droegen wil ick hier niet seggen. Ende is aan-merckens waerd/ dat Plancius niet en heeft voor Notarisen ende Getuygen derten on-kennen / de voor-verhaalde Beschuldigingen gesepdt te hebben/ maar heeft die in effect bekend ende toe-gestaan.**

De twelcke
voor de H. H.
Burger-
meesters
woydt af-
gebocken

32. Den 20. hebben V E. gelieft de Collatie af te bryken/ (de Redenen waar-om sijn my on-bekent) eerst Plancium, daar na my voor V E. te onbieden/ al waar V E. my in't briede met alle patientie ende groote beleefsheydt wel twee wyzen langh hebben gehoozt ende eerlijck bejegent / gelijk ick 'tselbe som-rijds by Occasie tot loff van uwe E. hebbe vertelt/ V E. als noch van herten

herten daar voor bedankende. Van 'welcke/nademaal b **E.** alle de Handelingh genoeghsaam bekent is/ en wil ick hier al 'selve niet in 't lange verhalen: al hoe wel ick sulcks lichtelijck soude connen doen; aan-gesien ick van 't gene in utwer **E.** Vergaderinge (item van 't gene mondelingh tusschen my ende D. Plancium, midsgaders zijne Getuygen is gepasseert) is booz-geballen/seer goede ende nauwe Notitie hebbe gehouden / ende by na alle Redenen ende Perioden ober en weer geboert / aan-geteyckent: alles bewarende tot breeder Justificatie in tydt van noodt. Alleen dat met een woordt aan-roerende dat ick v **E.** niet en hebbe verborgen / hoe dat ick ten respecte van v **E.** ende de Courtoisie my in v **E.** Vergaderinge bewesen / de on-waar-achtige Predicatie/ ende on-beleefde Handelinghe eeniger Pedicanten van Amsterdam, soude na-laten in druck te geven / ten ware dan sake dat my by de selve nieuwe Oorsake moghte gegeven worden.

33. Dit al-dus gepasseert sijnde / heeft Vincent van Drielenburch anno 1615. twee Boeckskens in den druck gebraght / inhoudende zijne groote Verborghenheyt van zijn sotte PATERRADEO, in de welke hy den on-bekenden Leser soecht wijs te maken / dat hy om de Religie/ ende specialijck / om dat hy tegen het Pausdom ende den Remonstranten geschreven ende gesproken hadde van zijnen Wereldlijcken Staat ende Officien is af-gestellt, ende voort gebannen uyt de Stadt, Steden, ende Landen van VRECHT, om daar door d' E. D. M. O. G. Heeren STATEN booz al de Wereldt soo af te schilderen/ als off zy hem om 't stuck van de Religie uyt hare Provincie hadden doen vertrecken / in de welke nochtans verscheyden Predicanten (ick late staan particuliere Lidt-maten) in Dienst sijn / ende noch dagelijks by alle Occasie/ mids dat-se haar na de Kercken-Ordeningh deser Provincie reguleren/ tot den Dienst worden gepromoveert / die vander Contra-Remonstranten Gevoelen sijn / soo dat hy hare E. D. M. O. G. met openbare valscheydt beschuldicht. Gelijck hy noch wel stoutelijck seyd / dat hy uyt over-vloedt, om allen ende eenen yegelijcken te vol-doen, presenteert, voor de gantsche Wereldt te sullen bekennen ende verclaren, dat hem van zijne Tegen-Parthijen Recht geschiedt is, ende dat de Sententie jegens hem openbaarlijcken gepronuntieert, vol-comen in Waarheydt besta, by soo verre yemandt ter Wereldt met ware Redenen openbaarlijcken (mids dat d' Authuer daar op magh antwoorden) ende dat Christelijck, bewijzen can, dat een van alle de Beschuldigungen in de selve Sententie begrepen (Ia al waar't maar de alder-minste Beschuldiging, welke een

Van Drielenburchs Boeckskens anno 1615-

In zijn Clare Openbaringe ende Ondeckinge des Naams, Merck-teyckens &c. Letter M. 4. verso.

ware.

ware Beschuldiginghe soude mogen genaamt worden) waar-achtigh sy. **O**ver welke on-beschaantheydt ick my niet ten vollen en hebbe connen verwonderen / tot dat ick zijne geannocceerde ofte geglofeerde Brieven / ende dat andere Jaam-rooff **S**chrijft op meus (tot Verificatie van mijn Booz-Rede) nu uyt-gecomen / hebbe door-loopen / daar uyt men klaarlijck siet dat de **M**an hem geene Luegenen meer en schaamt. **O**m dan **D**e. **L**ebendigly te verthoonen het on-gelijck dat desen **M**ensch hare **E**D. **M**O.G. doet / hoe stout dat hy spreekt / soo en can ick niet na-laten / doch den **E**en-boudigen te gevall / hier in't booz-by gaan als met een vinger aan te wijzen / dat de **W**aarheydt vande **S**ententie op geë **T**ittel aan en comt / al-soo zijne **L**atijnsche **P**refatie onder andere schandelijcke **I**njurien dit in onse **D**uytsche **T**ale erpse / selijck is verbattende / Van welke **T**egen-**P**harthijen ick huyn den dage twee de voor-naamste sie, die alle beyde meynen dat de **R**echt-gevoelende **K**ercke **C**hristi by haar is : *De eene **T**egen-**P**harthy*, die de alder-schadelijckste is voor de **R**echt-gevoelende **K**erck, is in dese **V**ereenighde **P**rovincien binnen in de **K**ercke selfs, maar en is vande **R**echt gevoelende **K**erck niet. *De ander* is buyten dese **V**ereenighde **P**rovincien. **G**ene die binnen dese **P**rovincien is, wil door zijn eygen wackerheydt, naerstigheydt ende kloeckheydt, tegen ende buyten **C**hristum, **B**elial met **C**hristo vereenigen. **D**ese de welke buyten **[D**e **P**rovincien] een **H**ypocrijt ende **H**uychelaar is, hoopt ende verwacht met een brandende begeerte, door hulpe van den binnen **V**yandt (dien hy daar toe looffelijcken voedt ende uyt-broeydt) het **V**erderff der **K**ercke, midsgaders de **H**eer-schappy van den **P**aus van **R**oomen en den **C**onigh van **S**pangien. **E**nde daar na ; **D**aar is een **P**este in dese **R**epublijcke : **E**nde voor-waar ten sy die binnen corten tijdt door een roock ofte windt des **G**oddelijcken craghts en wordt verdreven &c. **H**ier uyt ick geve **V**E. te oordeelen met wat een **o**p-rechtigheyt desen **M**an te werck gaat : al twelcke zijn stout spreken ick achte daar uyt comt / om dat dese dingē in zijn **D**uytsche **L**appen en **L**ueren niet en staan / daar mede hy den **L**esee soeckt te bedriegen. **O**p welke grove **C**alumnien hy gebraaght ende onder-socht sijnde hy hare **E**D. **M**O.G. heeft uyt-druckelijck verclaart / dat hy ons en de **R**emonstranten daar mede meynde ; bekennende niet te min rondt uyt / dat hy niemant in **V**ersoon en kende die daar in schuldigh was : sonder dat hy nochtans opt wilde bekennen daar in mis-daan te hebben / dat hy sulcks in openbaren druck hadde gestelt : daar mede hy zijne on-verbragelijcke hardt-neckigheyt te kennen gaf.

35. Ten was hem oock niet genoegh dat hy de bobē-aan-ge-
trockene Schriften hadde laten drucken / waer hy most noch eē
Exemplaar daar van senden aan d' E. D. M. O. G. Heeren S T A T E N,
en een aan den Kercken-Raadt van Vtrecht, daar inne hy oock
zijne Nucken thoonde / also hy 't Exemplaar aan den Kercken-
Raadt tot een schimp het onderste bobē / het achterste voor had-
de laten in-napen / ende inden rugge open snijen: Welcke sots
eluchten off aan soo eē Vergaderinge / bestaande uyt eerlijcke / ge-
qualificeerde Personen / van soo een Quidam staan te verdrage /
gebe ick uwe E. te bedencken: dies niet te nuu heeft het die van
den Kercken-Raadt (veel min hare E. D. M. O. G.) noyt de pijn-
waerdte geweest om iets daar tegens te doen.

36. Maar al-soo zijn Bloedt-Drunden niet sonder oorsaack
vreesden dat hem desen Mensch / door op-hitsinge van anderen /
hoe langhs hoe meer soude laten mis-bruycken ende verrucken /
daar door hy sich selben met Wiffen-kunderē in grooter swaa-
righeyt soude brengen / vonden noodigh in aller ernst ende be-
leeftheyt uwer E. Auctoriteyt te implozeren. Daar toe dan de
E. Heeren de Burger-meester Drielenburch en Schepen Dom-
selaar (Comen van 't Vaders en 't Moeders zijde respectabelijck)
goedt vonden aan V. E. af te senden dē E. Floris van Domselaar, en
Doctor vande Voort, Comende behoudt Com van Vincent van
Drielenburch voorsz / neffens my / die hare E. instantelijck daar
toe hadden versocht / gelijk de Missive aan uwer E. over-gele-
levert / ende by bepde de bobē genoemde Comen onder-tepckēt /
duydelijcken mede-brengh.

37. Met desen last zijn wy in April t' Amsterdam gecomē / heb-
ben na versochte ende vercregene Audientie uwer E. E. de gant-
sche gelegentheyt van de Sake reberentelijck voor-gebragen /
versoekende ootmoedelijck dat V. E. gelieven soude de Schrif-
ten by Drielenburch op dien tijdt in druck gegeven in te trecken:
ende niet eenen hem te verbieden enige Boecken ofte Schriften
post dato te laten druckē sonder uwer E. Consent en Auctoriteyt:
niet alleen om te voor-comen dat hy sich niet schrijbē niet verdee-
tegēs de Obergheyt en soude verloopē: maar dat hy oock zijn
her-Nenen soo veel niet en soude quellen / dat hy in een halve ofte
heele phrenesie tot schade van zijn huys-gezin / ende verdriet van
zijn Drunden moght comen te verballen. Welcke vreesse op dat
V. E. niet en souden meynen sonder Fundament te wesen / heb-
ben wy uwe E. openinge gedaan / hoe dat hy eenige Jaren gele-
den niet byp daar van en was geweest (ende te beduychten stonde

dat hy noch al sommige ober-blijffelen daar van moght behou-
den hebben) waar van zijn PATRR ADEO, zijn roemen van
een Rebelacie/en feler for Mirakel by hem gedaan/ al by wae
suspicie gaf; daar van wy / neffens eenige andere Stucke meer/
de Copie D. E. hebben behanddight / sulckx dat wy hoopten
dat ons het billijck Versoeck zijner Bloet-Dynden vol-comel-
lijck soude werden geacordeert: niet twijffelende oock daar aan/
off by al dien 'tselbe op dien tijde in aller ernst ware geschiedt / off
hy soude sich wel gewacht hebben al-sulcke Dodden/als hy coxt
heeft in 'tlicht gebraght / in de Druck te verbaerdigē. Doch is hē
door D. E. belast / seler Pasquil-Liedekē / dat al-reede vol-drukte
was / onder hem te houden ende niet upt te geven. In wat ma-
nieren hem nu D. E. van zijn Schrifte hebben vermaant en can
ick niet seggen. Van soo veel isser af / dat Drielenburch met
Doctor Carolus Leonardi Sabonds by ons in onse herberge ter
eten zijnde / hy al-daar niet ons begon te schimpen / byagende;
Off wy ons Versoeck nopende zijn Boeckskens al hadden
verworpen? Waar op als wy antwoorden / dat D. E. ons in
alle beleefthepde hadden besegent / ende al-tijdt gethoont / Dat
D. E. zijn Schriften niet en conden toe-stemmen / soo en ont-
sagh hem den booz-noemden Doctor nochtans niet met vollen
monde upt te seggen; Dat alle Drielenburchs Schriften die D.
E. waren ter hande gestelt / by D. E. waren booz-goedt gekent
en geapprobeert / sonder dat hy daar byten sloot 'tboorfs. schan-
dalues Liedekē (dat doe by D. E. is gesupprimeert / ende nu bin-
nen wepnigh dagen herwards upt den hoeck te booz-schijn ge-
comen / ende t'Amsterdam openbaerlijck te koop wordt ge-
hangen) gelijk ick dit met des Doctors egen hande ende on-
der tepckeninge / onder my berustende / can verifiseren / ende ee-
nen hande G. Heeren Burger-Meesters op dien tijde hebbe
verthoont. In dien ick dan verdient hebbe dat mijn Boeck van
den Heere Schouck is in-getrocken / om dat ick maar en segge/
dat het schijnt dattet daar geoorloft is Seditiue Schriften ende
Pasquillen uyt te geven etc. Wat meppen D. E. dat desen Doctor
dan wei heeft verdient / de welcke derff met zijn hande onder-
tepkenen dat V. Eyde Schriften van Drielenburch, oock sonder dat
schandalues Liedeken uyt te snyten (soo de Acte by hem geteyt-
kent duydelijcken in-houdt) hadden geapprobeert : niet anders
dan off D. E. souden goedt kennen soo een vileyn Pasquil / ende
Faucuers willen sijn van Pasquillen ende Pasquil-makers:
welck by wat verder gaat als tegens ick hebbe gesepdt / ende ick
noyt

noyt van D. E. en hebbe connen gelooven.

38. Alle welcke Dingen dewylt men soo heeft laten passeren / ende door de vingeren ghesten / daar men nochtans soo liecheelijck dat iniquies schrijven / sonder pemande quetsinge ende tot groote ruste van belen / oock van D. E. ende der selver Onderdanen / hadde connen beletten / insonderheyde na het leste Placcaat by de HOOG-MOG. Heeren STATEN Generaal op het Drucken upt-gegeven / wat is hier upt gebolghet: **Geen gemeynelijcken plagh: hoe langer hoe arger.**

39. Want al soo D. Wtenbogardus, na t'houden van den Franschen Synodo binnen Vtrecht, zijn reyse na hups ober Amsterdam nam met zijn **Hups Vrouw** om hare **Dochter** te besoecken / en ick zijn **Erwaerde bergeselschapte** / soo sijn ons al-daar vrende **Geruchten** booz-gecomen / die niet alleenlijck daar gestroyt / maar ten deele oock opentlijck gepredickt / ende daar door mede by belen / oock Luyden van qualite / geloofte wierden; Hoe dat de Remonstranten (daar onder men specialijck noemde D. Wtenbogardum, om dien **Goeden Heere** pinner by yder een **swart te maken**) groote Correspondentie hielden met de Iesuijten, ten Bosch ende Brussel waren geweest; van de Iesuijten vrundelijck ont-haalt, in hare Cloosters lange gesteken ende met de selven groote Communicatie gehouden hadden; Dat Grobbendonck hadde verclaart dat eenige van de principaalste van't Landt oock Kercken-Dienaren al begonden te dencken om haar wederom te begeven onder de Subjectie van den Coningh van Spangien; Datter treffelijcke Luyden meynden goede Redenen te hebben om te presumeren, dat dese Luyden [**beschrijvende de Remonstranten**] by de Iesuijten met groote Summe van Penningen worden onder-stut; Dat D. *Episcopus* te Parijs wesende al-daar met *Pierre Cotton* [**Iesuijt**] gesproken hadde ende van hem eerlijck ontfangen was: maar D. *Molinaum* [**Predicant al-daar**] met en hadde aan-gesproken;

40. **Daar en boven dede Plancius ter wijlen wy daar waren op den 24. Septembris 1615. Stylo Novo: een Predicatie / daar in hy met vollen monde seide;** Hoe dat men t'Vtrecht leerde, dat Godt niet alle Dingen geschapen hadde, daar over de Turcken met de welcken de **Heeren Staten** Alliancie hadden gemaackt haar souden verwonderen, hier comende ende verstaande dat sulcken Leere hier wierdt geleert, &c.

41. **Wat hebben wy hier op gedaan? Ick be met mijn Collega**

D. Niellio

Dat de schandelijcke Calusa-men die t'Amsterdam gestroyt heeft.

Plancij Predicatie op den 24. Septemb. 1615.

Dat wy daar op gedaan hebben.

Manb. 18.

D. Niellio (dien wy t'Amsterdam comende daar bonden) na de Vermauninge Christi gegaan ten huysse Plancij, al waar hy met alle beleefsheydt ende Respect (twelck wy hem als een Kercken-Dienaar ende Gude man schuldigh waren) in't byndelijck van zyn gedane Predicatie by D. Niellium, die de Predicatie gehoorde hadde / sijnde aan-gesproken / is hy terstondt met vele on-behoorlijcke tergiversatien / niet als een Predicant / maar veel meer als een . . . met gzoote on-stuygmigheyt wyt-gebaren / hem beschuldigende met formele woorden van een Hoer-achtige ende Duppelsche Luegen: ende dat alleen ter oorsake van een clepne Circumstantie tot de Sake niet dienende / om dat hy vermaan dede van de Stadt van Vtrecht, ende mijn Heer Plancius moght juist maar Vtrecht geseydt hebben / ofte om dat hy verhalende dat bande Alliancia met de Turcken, daar by moght voegen de Sarraëijnen / die Plancius mede genoemt, maar juist dat niet by de Aliancia geboeght en hadde. Was niet wel een goede Reden om soo hevigly wyt te bersten / niet tegen-staande wy hem seyde dat het daar op niet aan en quam / maar op de Sake selfs, te weten / Offr Vtrecht (daar door hy pimmer de Stadt ofte Provincie moest verstaan) sulckx geleert wierdt als boven is verhaalt. Dat wy oock niet en waren gecomen om hem te verstozen / ofte met hem te twisten etc. Maar ten moght al niet helpen: hy sochte niet on-kenninge van sulcke bueselingen onder die Om-standigheeden te schuylen / ende al-soo de principale Sake te on-kennen: het welck D. Niellius merckende beriep hy sich op D. Casparum Heydahum, Plancij Mede-Broeder die daar present was: en heeft zyns E. beket dat Vtrecht in de Predicatie by Plancium was genoemt: dan op dat zyn Confrater sich beter daar op soude mogen bedencken / floegh hy hoor dat wy t'genē wyt te brage hadde schryfelyck D. Plancio soude willen behandigen: twelck wy aannemende op ronditte dat hy weder-om schryfelyck daar op soude antwoorden (sulcks wy versochte dat die dagh noch moghte geschieden) hebben wy daar mede ons aff-scheydt genomen: en soude Plancio s'ndē daghs de Brieff, waar vande Copie hier volghet.

Brief, van Plancium den 29. Sepember 1618

42. **E**n waerdige Geleerde Mede-Broeder in Christo, **A**lsoo V. E. op ons Versoeck op buyde in wē buyse in tegenwoordigheyt D. Heydani gedaan, niet en heeft belieft te antwoorden, ten ware wy 'selve al vorens V. E. schryfelyck soude hebbe eer handt gestekt, op dat V. E. sich op t'genē ystere in by w in de Predicatie van Vtrecht is geseydt, nader bedacht hebbende, des te sekerder ons soude Antwoort mogen geven, hebben

Wy

NAARDER OPENINGE.

Wy 't selve seer gaerne in-gewilligh. Ende dien volgende niet willen na-laten ons Verzoek over te senden: biddende seer ernstelijck dat V. E. in alle rondigheyt ende op-rechtigheyt (sonder eenige nyt-vlughten ofte Minu-tijs verborum die tot de Substantie der Sake niet en dienen plaats te geven) Schriftelijck, volghes us af-scheydt, sal believẽ te verclarẽ. Off ghy niet en hebt geseyt, Dat t' Vrecht wordt geleert, dat Godt niet alle Dingen en heeft geschapẽ? ij. Om 't selve te exaggererẽ niet en hebt verhaalt; Dat de Heerẽ Statẽ tot bevrijdinge van de Zee *Alliancie* gemaect hebbe. de met de Turcken, dese haar souden verwonderen, wanneer-se hier quamen ende verstonden dat soo-danigen Leere hier wordt geleert? ij. Off ghy in de selve Predicatie niet in Effect en Substantie en hebt te kennen gegeven; Dat de genẽ die nu d'On-eeinigheyt in de Kercken veroorsaken, souden seggen, dat de Vrome Martelaars van onse Tijden niet en hadden behoefte haar Bloedt te vergieten tot verzege-linge der Waarheydt? iij. Off ghy on-langhs in seker Avondt-Gebedt niet en hebt geseyd, Dat treffelijcke Luyden goede Redenen meynen te hebben, te gevoelen, dat de genẽ die de Oorsaacken sijn van d'On-eeinigheiden der Kercken, met groote Summe van Penningen by de *Jesuyten* wordẽ onder-stut? V. Off ghy oock niet in particuliere Tsa-mẽ-sprekinge dẽ selvẽ hebt te last geleyt, dat zy Correspondẽtie hou-den met de *Jesuytẽ*, tot haar reysen, in hare Cloosters lange geweest en gestekẽ hebbe, vā hẽ-luydẽ eerlijckẽ onthaalt wordẽ, mer malsanderẽ delibereeren &c. hebbe daer onder *Nominatim* genoemt *D. Wrenbøgardũ*. Dat oock seker Persoon van *Harlem* soude vertelt hebben, dat *Grobendonck* Gouvernuer van dẽ *Bosch* hẽ gevraaght hadde, Off zy niet haast wilden resolveren haar weder-om onder de Subjectie van den *Coningh van Spangien* te begeven, daer op sommige Predicanten (de-signerende de *Remonstranten*) al begonden te dencken? Eyndelijck, Off ghy oock *D. Episcopio* niet en hebt na-gegeven, dat hy te *Parijs* met *Pierre Cotton* gesproken hadde, doch *D. Molinaum* niet en had-de begeren te spreken? Du is 'egene daar op wy uwe Antwoordt tegen Avondt sullen verwachten, hopende dat V. E. daar inne sult gaan na Waarheydt, ende ons Openinge doen (te meer na dien u Collega desen dagh in uwe tegen-woordigheyt bekent heeft, dat ghy Vrecht in uwe Predica-tie hebt genoemt) van 'egene, nopende 'voor-verhaalde, V. L. kennelijck en is. Daar op wy ons verlatende desen willen eyndigen, ende V. E.

Eer-waerdige, Geleerde Mede-Broeder in Christo, hier mede den Almaghtigen bevelen, die V. E. hoe langhs hoe meer met den Geest der Waarheydt, Liefde, ende Christelijcke Bescheydenheydt wil be-gaueu. T. Amsterdam den 25. September Style 1615.

NAARDER OPENINGE.

Onder-stondt; uwer E. Dienst-willige
Mede-broeders in Christo

Ende was onder-teyckent; I. TAURINVS.

CAROLVS NIELLIVS.

43. Plancius in plaatse van te antwoorden gingh des Son-
daaghs weder-om de vorige Luegen wel on-beschaamt met een
groot Cholere op den Stoel brengen / seer bulderende op den
Bisschop van Vtrecht &c. gelijk den Leser upt den na volgen-
den Brieff breeder can sien; Dewijl ick dan geen antwoydt en
creegh / al drie ofte vier dagen verloopen wesende / gingh ick
(D. Niellius vertroocken sijnde) den 28. Septemb. by D. Cal-
parum, aan hem versoekende dat zijne E. gelieven soude zijnen
Mede-Broeder te bermanen tot Antwoydt / gelijk hy wiste
dat wy begeert hadde. Daar inne zijne E. sich excuserde/meynē-
de dat het beter soude vallē dat ick D. Planciu selber daar ober aā-
sprake. Daar op ick antwoorde dat ick dat wel soude doen/maar
vreesde dat hy't qualijck nemē moghce/hē daar ober on-stellē/en
al-soo eenige Noeyten on-staan in zijn huys ofte daar ontrent/
(Wat dunckt u Mijn Heeren hebb' ick dā niet wel de warring ge-
socht? daar op hy om sulchs r'ont-gaan goede vondt/ dat ick dā
lieber noch eens aan hem soude schrijven: twelck ick dede/ sende-
de aan hem 'sanderen daaghs desen Brieff;

Brieff aan
Plancium

44. D. Planci,

Ick ben verwondert dat ick noch geen Antwoydt op onsen Brieff, voor
vier dagen aan U. E. gesondē, en hebb' ontfangen: ende noch meer dat ghy
eer-gisteren weder-om de Gemeynthe hebt gesocht diets te maken, Dat wy
leeren, dat Godt den Hemel der Hemelen, Materiam primam, ende de
Plaatsen niet en heeft geschapen: ons daar-en-boven beschuldigende, dat
wy niet te vreden waren sulek Gevoelen te hebben, ende de vrome
Geloovigen in onse Steden te vervolgen, en te beletten dat-se elders
ter Predicatie gingen; maar quamen noch in andere Steden daar zy
niet te seggen en hadden, Oude, Godt-zalige Dienaren quellen, wil-
lende haar voor schrijven wat zy prediken souden, ende verbieden
soo-danigen Godt-lasterlijcken Gevoelen te weder-leggen, daar vā
sels de Turcken, Tartars, ende Saracijnen een grouwel soudē hebbē:
Daar by voegende neffens andere Propoosten meer, Van rondt-om geloo-
pen en vier en vlam gespogen te hebbē, van den Bisschop vā Vtrecht
die eer-tijds over de Bisschop vā Haarlem &c. Gebiedt hadde gehad
&c. Daar mede so ghy ons hebt gemeyn, gelijk uwe woordē genoeghsaam te
kennen

NAARDER OPENINGE.

kennē gaven, al hoe wel ghy u doe ont (laaght ons opentlijk te noemē) ghy ons met on-waarheydt hebt gecalmnieert, ende s'on-recht voor de Gemeynte beschuldigh: biddede dat ghy doch een-maal van sulck' eē maniere van doen wilt af-latē. Ofte in cas dat ghy ons daar mede niet en hebt Willē designeren, iselve my schriftelijck te laten weten, als mede te ant-woordē op onsen vorigen Brieff, op dat wy weten mogen wat ons vorder daar in sal staan te doen. Verclarede nyt-druckelijck soo my dit wordt geweygert, dat ick het daar voor sal houdē dat ghy bekent geseydt te hebbē, 'egene ick soo in dese als in d'andere Missive aan u geschreve hebbe. V. E. believe my dan van dage Ant-woordt te doen hebbē, sst mogelijck (al-sooick morgē, door Godts Genade, buy-ten groote verhinderinge, sal vertrecken) ofte in een dagh twee ofte drie op Vrecht Ant-woordt over te scrijven. Desen hier mede eyndigende sijt den Heere bevolē, die u met meerder Liefde ende Waarheyte wil begavē. In haast binnen Amsterdā' Smorgens tē halff sevenē dē 29. Septēb. 1615. Stylo Loci.

Onder stondt/uwer E. Dienst-willigen
Dienaar I. TAVRINS.

Noch laeger stondt; Al-soo D. Casparus Heydanus gisterens op mijn Versoeck (dat hy van mijnen wegen Ant-woordt van V. E. soude willē vorderen) goetd vonat ende my riedt, dat ick ter-wijlen ick noch hier was ende eer ick vertrock, yemandt aan V. E. soude senden, ofte een Brieff ten sine voorb. scrijven, heb ick daar in niet in gebreke willē blijvē. Godt bevolē.

45. Plancio desen Brieff gehandte-repcht wordede/sepde te twijfelen off hy den selvē oock wilde ontfangen/doch dat hy die noch soude aan-nemen / maar dede op myn begerē dat ick hem voords in ruste soude laten ende niet meer scrijven. Wat sal men dan met dese Luyden beginnen? Conit men hy hen/soo stellē-se haar on-Christelijck aan! Schrijft men aan haar/zy en willē niet ant-woorden! Claaght men hier ober in den druck (sonder dat men in't minste haar schelden en rasen volghet) soo loopt men en rentmen sonder rustē tot dat de Boeckē verbodē sijn/ en mē verbult het heele Lādt met roepē en krijtē/scheldē en lasterē/om alle Ruste te verstorē. Hoe soud' ick my anders dragē? Wat wegh soud' ick anders in gaā dan ick hebbe gedaā / als ick my en mijne waerde Mede- Broeders eenigh- sins vā sulcke Calummie soude on-schuldige? Mē dooz sie vrijelijckē mijn Brievē mē sal bevindē dat ick niet alle beleeschepdē/sober eenige Injurie en hebighepdē/die hebbe geschrebe. Dooz-waar eē wonderlijcke/ on-geloorde/ ende onlijdelijcke Maniere vā doen / alles op den Stoel tot na deel van Landen en Steden up te smijten / ende geen Rekenenschap van zjn Seggen te willen geben / hoe breedt men iselve op

Hoe hy hem
in't onn-an-
gen van de
Brieff
draaght.

In d'ant-
wort
vō d'ant-
wort

122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132

den Predick-stoel aan-biedt.

D. Wtenbo-
gardus est
ich sijn by
de E. Heerē
Burger-
Meesters
gegaan/ ha-
re & alles
aan-bien-
de.

46. Op dat wy oock eenen-maal met open dueren souden wandelen/ ende thoonen dat wy on-beschuemt waren ons tegen al-sulcken Infamie ende Beschuldiging/ als ons na-gingen/ te defenderen / sijn D. Wtenbogardus en ick gegaan by twee van de E. Heeren regierende Burger-Meesters/ hare E. reberentelijck te hennen gebēde de sware/ on-verdagelijcke Calumnien en Luegenē/ hier vooz § 9. 10. 17. uyt-gedruckt/ daar mede wy en meer andere Promē/ tot quetsinge vā onse Eere/ en af-brueck van onse Dienst/ midt-gaders on-ruste der Republijcke/ r' Amsterdam wierden beswaart/ daar uyt anders niet en stonde te verwachten dan dat wy als een deel Lande-Verraders in den haat van t' Volck gebraght sijnde/ ten lesten een Prope en Offerhande van den Gemeynen man moghten worden; sulcks dat wy verwondert waren dat de E. Heeren van Amsterdam, die gewoon waren hare Saken wij/ selijcken te ober-leggē/ niet anders hier in en dedē, dat hare E. wel souden doen/ en haar op sulcks informeren/ om te onder-tastē wat hier vā moght wese/ op dat by soo verre soo-danige Schelme en Verraders onder ons schuylde/ de selve na verdienē moghtē werde gestraft/ ofte anders tegē sulcke grouwelijcke Calumnien Ordre gestelt na behoore/ twelck hare E. des te lichtelijcker condē effectuerē/ dooz dien/ wel eenige vādē Remonstranten altemets daar quamen/ gelijk wy nu daar mede waren etc. Van gelijcken dedē wy vermaan van de argerlijcke Predicatie en Publijcke Gebede die men daar dede/ niet sonder clare on-waarhepdt etc. Al' twelck hare E. sijnde aan-gediēt/ verclaardē geē behagē daar in te hebbē/ en daar inne te sullē vooz-siē.

* Twelck al
niet en
heeft gehol-
pen.

47. Ick hadde wel gehoopt dat D. E. van die tijdt aff sulcken Ordre souden hebben gesiet/ dat wy geen Fundament en souden hebben gehad ons ober de Predicatie ende het uyt-geven van Diffamatoire Libellen te beclagē: twelck off by D. E. geschiedt is/ daar op en can ick noch ja noch neen seggen. Maar dat weet ick/ ende ick een met wy/ dat ontrent t'booz-leden Hoogh-tijdt/ twee Boeckskens in t'licht sijn gecomen/ teene onder den Titel van/ Examen ende Sententie Ioannis Wtenbogardts/ het ander gheeten Christianus Mercurius/ daar d' Authuers soo schandelijck te werckgaan/ als hier boven §. 9. 10. 11. &c. te siē is. Soo verre is oock vā daar/ dat Drielenb. sijn schrijbē soude hebbē na-gelatē/ dat hy sich niet en ont-siet te roemē/ hoe dat ick r' Amsterdam gecomen sijnde, om te verwerven dat zijne laatste Schriften [te werē Paschen vooz-leden uyt-gegeven] souden werden in-getogen, 'tselvē door

Al' soo daar
na in o'zuch
gegeven, sijn
2. Bedruken-
se Schriften
ende open-
lijk verhoft.

door Godes Gratie was belet: my oock noch vermetelijck uyt-dagē
de en in't crijt verwachtende &c. evē of ick soo liecht ware om tege
soo een Mensch in te spannen / die het schijnt dat van anderen
wordt op-gemaakt: daar in zy niet seer on-gelijck en sijn dē Co-
medianten de welke noch niet gereet sijnde om te spelē / dē Geck
ofte Bouffon plegen booz heen op de Seellagie te laten comen /
die het Volck dat daar mede gediēt is / met eenige Gynmagie en
Corps-wijlige Gecks-Cluchten wat op soude houden en ver-
makē. Maar achte het te geringh / en den tijdt al te costelijck dan
dat ick my tegen sulck eenen soude versetten om alle zijne sotte
grillen te weder-leggen.

48. Oock heeft hy een Liedeken tegen my uyt-gegeven / geinti-
tuleert / Waarschouwinge aan allen Recht-gematighden Herderen en
Schapē tegen het woedē, rieren, en stoote eens wildē, blindē Stiers
&c. daar in hy niet alleē my maar oock de Heeren Oberighepden
aan-tast / die schamperlijck vergelijckede hy de Eycken-boomen,
die hy seydte dat desen Stier schoren wil en onder-stutce / als niet con-
nende lijdē het vallē vander selver bladeren. Siet alle dese Voddē en
Famuese Libellē, die d'ē reyse booz en d'andere na binne Amsterdā
wierden gemaakt / gedrukt / en verkost / hebbe my beroofsaacht
niet dē selve wegh met haar in te gaan om V. E. te lastere en sulcke
schandelijcke Calumnien / op te dichtē (het welck ick my schame-
soude / en verre dā my moet wese / maar alleenlijck booz al de We-
relde te doen blijckē / dat men ons t' Amsterdam met schandelijcke
on-waarheyde calumnieerde / ten eynde door sulcken bekende
Verclaringe pder een moght sien dat wy bereyde waren ons dies
aan-gaande ter Purge te stellē / en dat wy niemantē soo groot en
kennen die tegen ons sulcks / op pene van na de Wet der Vergel-
dinge gestraft te worden / soude verre staande hōdē. Ick bidd' u /
Mijn Heeren, in aller ernst / V. E. believe doch eens te dordeelen / of
wy op de Calumnien hier boven gerōert behooren te swigē? Ick
en hope niet dat V. E. dat sullē seggē. En twijfsele oock niet / Ofte
hy al dien V. E. op het chiende deel na / soo in utwe Eere wierdt ber-
roxt V. E. souden haast daar in booz-sien. Ick en ben wel soo on-
verstandigh niet / dat ick my en anderen van mijne *Qualitē*, met
V. E. en d' Oberhepde soude willen vergelijckē : Maar weder-om
weet ick oock dat wel dat onse Conditie (Gode loff) so bijl niet en
is / dat wy ons tegē geene Lasteringē en Calumnie soude mogē de-
fēdere. Ick en adere hebbe lage tijdt geswēgē, wat hebbe wy daer
mede gewonnen? Niet ter werelde dā dat wy os selve hy vele daar
booz so berdachht hebbe gemaakt / dat wy de oore teent-maal tegē
alle De

Met noch
een Valquē
Liedeken.

Die my
ber-oo-
saacht heb-
ben soo te
schijven.

Defensie genoegh jaā gestote bindē. Ick was noch bā meyningh te swijgen en soude de Dingē die ick Cap. 5. van Amsterdam segge niet hebben gestelt / ten ware die twee Seditieuse Schriften waren op de bane gecomen / gelijk ick op de voor- noemde Plaatsen wyl-Druckelijck verclare. En noch en soud ick de Voor-Redē niet het gene Cap. 13. staat (twelck op 't leste t'samen is gedrukt) niet hebben geset / by al dien op die twee Libellen dat Pasquil-Liedeken niet en ware gebolghet. Maar vernemende dat dese On-regelsheden (houdt my tē goedē / *Mijn Heeren*, dat ick soo spreke) alle dagen meerder toe-namen / oordeelden ick (ende houdet noch daar voor) dat ick my / mijne Mede- Broeders / en onsen Dienst soude on-gelijk hebbe gebaan / ende seer on-danckbaar geweest tegens mijne Overigheyt en de Republijcke / in geball' ick soo schadelijcke Injurien, in soo goedē gelegenheyt / hadde laten passeren. Achte oock dat V. E. Ampts halben schuldbigh sijn ons tegen sulcke Laster-monden in aller manieren te beschermen.

Sijn noch on-langps Famijese Libellen wyl-gecome i' Amsterbā.

49. Daar is nu noch / tot vol-comener Justificatie van mijn Schryven / binnen 14. dagen dat Pasquil wyl gecomen / dat V. E. t'voor-ledē jaer hadde gelast te suppressere. Daar comt nu binne acht dagē herwards weder-om eē vileyn Boeck / twelck mede als al de reste opentlijck binnen Amsterdam voor de Winkels en aan de Buerse ten thoon hanght en verkost wordt: niet tegen-stande her selve Wderck sulcks is (daar in noch Lebendige noch Dooden / noch Hooge noch Laegē / en werden gespaart) dat alle ware Lief-hebbers des Vader Lands / ja alle redelijcke Mēsche t'selve moete versoepē: soo dat ick hope dat V. E. door dese en andere der-gelycke Stuckē genoodtsaacht sullē wordē andere Remedie daar tegen te gebruikken. Wel is waar / daerter Geruchren hebbe geloopen / dat dit leste Boeck verboden was; twelck indient soo is / verwonder ick my bā waar het comt datter eben wel in't openbaer te koop hanght: en dat mē nochtans soo wel raadt heeft geweten om te maken dat mijn Boeck nergens te koop en wordt gehangen: ja dat een van d' Officiers (soo ick bericht ben) in sommige Winkels heeft verboden niet alleen t'selve te verkopen / maar oock belast niet wyl te leenen / noch pemandt te laten lesen. Ick wil V. E. nu met alle ootmoedigheyt te bedencken geben / met wat Fundament V. E. mijn Boeck connen verbieden / ende alle die andere Dingen door de vingeren sien / ende gedoogē dat die Faam-schenders alle dagen noch sulcke Libellen wyl geben / ende noch meer wyl te geben dreygen? Icken can oock niet begripen met wat Recht V. E. dese mijne NAARDER OPENINGE

NINGE fouden mogen verbieden (gelijck sommigen haer in-
beelden / al hoe wel ick V. E. sulcks qualijck can toe-berou-
wen) sonder in te doen trecken Tractaten die heele Steden en-
de Provincien niet on-waarfepdt te na spreken: daer ick doch
anders niet en doe / dan dat ick in mijn Eerfte Deel sunpelijck by
Forme van Beelagly verhaale 'tgene binnen Amsterdā gepre-
dicht / gebzucht / ende by V. E. niet belet en word: ende al hier in
dit Sijst alleenlijck met behoorlijcke Reberentie aan-wijse / de
Redenen die my beweoght hebben om die Maniere van schry-
ven te gebruiken. Indien dan noch dit alles geschiede / dat me
namentlijck onse Defensive Sijstfren verbiede / en aan d'ander
zijde dat schelden en Fabulen prediken zijnen vollen loop laet
houden / soo sullen wy rechte vaerdige ende ober-bloedige Oor-
saach hebben / om niet alleen als ick gedaen hebbe van verre te
kennen te geben ende twijffel-achtigh te seggen / Dat het schijnt
dat t'Amsterdam geoorloft is &c. Maar selve niet vollen monde
te affirmeren / ende booz alle de Wereldt ten alder-hooghsten te
protesteren van t'on-gehoorde On-gelijck ende groote Geweldt
dat ons t'Amsterdam by uwer E. Onderdanen wordt aan ge-
daen / ende booz uwer E. Auctoriteyt / volgens der selver van
Godt op gelepde Nijpt niet on-wordt geremedieert.

30. In dien het V. E. weer doet dat ick soo wepnigh segge 'tgene
de Stadt van Amsterdam raackt / ende niet verber en gaat da dat
D. E. die on-geregeltheppen schijnen booz de vingeren te sien / ick
bidde V. E. over-leggen eens by haer selven; Off V. E. wel me-
nen dat anderen Heeren al lieff is geweest / als off zo sonder Ge-
boelen waren / dat se soo schandelijck sonder alle Respect van
uwer E. Onderdanen worden mis-handelt. Daar van men sich
dan noch in openbaren druck derf roenten als off men t' schoon
stuck hadde aan-gerecht / seggende; Ick hebbe by de Vrome, Chri-
stelijcke, Ronde, uyt-boistige, Amsteldam-Heers wat vryer leeren
spreken &c. gelijck den Aechter siende Godt de Heere danckt over
de vrome Magistraten van Amstredam dat se hem niet tegen en sijn
geweest, siende byt' twijffel op het uyt-gebe vā zijn Seditiuse
Tractaatgens en Liebekens. Hebb' ick dan al on-gelijck ghadaet
(indiē dat / soo te werck te gaan is op zijn Amstredam-Heers spreke)
te seggen 'tgene me in mijn Booz-rede vinder D. E. balteben dan /
Mijn Heeren, te remedieren binne V. E. Stadt / al waer dit gebreek /
gelijck als eenē gemeyne Oer-gangh soo seer is verspreyd. En
sal byten / soo hier als elders / haast gebonde wesen. Wat behal-
ben dat wy van selven toe Ruste ende Vrede sijn genegen / een af-

Wordt den
Heeren te
bedencken
gegeven /
Off anderen
niet seer en
soude doen
alle dat
schelden en
Calumnie-
ren?

wordt
niet te doen
niet te doen
niet te doen
niet te doen
niet te doen

keer hebben de van alle Convictien, On-waarheyden, ende Lasteren, soo verscher' ick V E. dat onse Christelijke Overigheyt oock gantsch sulcken Maniere van schrijven niet en soude willen toelaten noch gedooft dat men de Kunst van de Na-burige Steden en Kercken in't minste soude verstooren: ja hebben niet willen vergunnen dat men dat Liedeken, 'twelck nu coets selver tegens de Persoon van Drielenburch was gemaackt en alle gedruet / al-hier soude verhoopen: ick late staan dat hare E^{den} sulcke Libellen soude consenteren die tegen V E. ofte andere Magistratē lasterlich sijn gerantet: 'twelck zy dan als goede Na-burien en Bondt-gehoortē van uwer E. zijde insgelijcks verwachtē en mede behoortē te gemerckē.

Off de Predicanten van Amsterdam dam Privilegie daar toe hebben

11. Ick en geloove pinner niet / dat de Predicanten ofte Inwoonders van Amsterdam, off vermaet vāde Contra Remonstrantē die Privilegie hebben / dat zy alles op den Predick-stoel en in gedruete Boecken tegens kleyn en Groot sullen mogen wyten / ende dat alle andere Steden ende Personen (niet alleen dat niet van gelijcken sullen mogen doen / daar weynigh aan gelegen is / gemerckte wy sulcken on-Goddelijken Licentie niet en begeren / maar oock) Ia en Amen daar op sullen moeten seggen / off pinner ten minsten daar niet tegen derven kicken / noch tot hare Defensie mogen verhalen dat sulcks in Amsterdam geschiede. **W**er E. Burgers spreken som-wilen (oock in hare Schriften) van Inquisitie ende Tyrannie oock dat Inquisitie noemende woorden in getrocken / ofte dat eenige Menschen die anderen niet neffens haer luden en willen noch haer in ruste houden / daar over ende niet om te bevoelen selver dat zy mogen hebbē ofte druyven / in eenige swarigheyt raken. Maar als Predicanten (die op den Stoel soo staan en raen niet anders dan off zy de knodse op straat wilden brengen sonder Rekenenschap daar van re willen geben) soo om en tom loopen / niet rustende hoort zy en hebben te weegh gebracht dat Boecken tot weringe van Schweringe gemaackt verboden worden / om dat men alleenlijck seyd / tot verhoornige van hare on-beschaamtheyt / dat sulcks en sulcks in Amsterdam gebuert / waar dat die in't lesse henen soude mogen loopen laet ik weder een oordeelen.

Doetmoedigh en Eerlijch Verzoek aan de G. Heeren van Amsterdam

12. Dien volgende wil ick V E. als Wijze / Ver-siende Heeren, opt alder-erflijgste / Doetmoedelijck en Keereijelijck gebedē hebben / **W** E. gelieven doch soo lief als V E. 'twel baren is van ons Lieve Vader Landt en van uwer E. Stadt daar al seer vele Luyden sijn gelijck V E. niet on-bekent en is / die een weer-sin hebben

hebben in de Hebigheyt die t'Amsterdam soo wordt gepleeght/
 en in al dat beretteren en verdoemen daar van Triglandj Boeck
 en D. Goulartij af-settinge vol-comen Bewijs is) V E. geliebt/ seg-
 ge ick/ doch mede-lyden te hebben met den bedroefden. Staat der
 Kercke ende Republijcke/ die niet niet onder-druckinge van d'eem
 Partij off d'ander: maar met de gewenschte ende hoogh-noo-
 dige ONDERLINGE VERDRAAGSAAMHEYDT ten
 weder-zijden geholpen can worden / daar toe wy van herten ge-
 nepchte sijn. Het ware te wenschen dat wy ons aan d'Exempelen
 van Vlaanderen en andere Provincien spiegelden/ ende daar uyt
 leerden wat uyt On-teenigheyt ende Twee-spalt can on-staan.
 V E. en belieben haar doch niet te contenteren met de Wrede bur-
 nen hare Duyzen / maar willen mede helpen den al-gemeenen
 Wrede vā het gantsche Landt en de geheele Kercke na vermogē/
 vorderen: op dat al-soo den Wrede binnen V E. Stadt te vaster en
 te bundiger sy: die te beduchte is dat wel niet lange en soude mo-
 gen duynen by al dien dat stout uyt-smijct vā allerley On-waar-
 heden en Calumnie daar wordt gecontinueert/ twelck Godt buy-
 ctē twijffel niet en sal zegenen/ maar t'zijner tijdt te huys soecken.

53. Dat derhalven als noch utwer E. Predicanten ende ande-
 ren binnen Amsterdam op-houden van sulcken Maniere van
 doen: en wy besoben ten sal aan onser zijde niet on-breken/ maar
 sullen gaerne sulcken schryben na-laten. Want hier na verlan-
 gen wy / hier na wenschen / en hier om roepen wy. 'Tis langh
 genoegh het Geestelijcke Swaerdt tegen malcanderen getroc-
 ken om Israel te verslinden. 'Tis tijdt / meer als tijdt / en doech
 noch den rechten tijdt / om malcanderen niet den Palm-tack te
 gemoedt te gaan ende in alle brundelijckheyt / als Christenen
 becaamt / te bejegenen. Ach off men hier na wilde lusteren!
 Wat een gewenschte Sake wars dat? Hoe vele bedroefde herten
 souden haar daar in berhuegē/ en Godt den Heere ober die bewe-
 sene Wel-daadt dancken! Dat wy dan noch toe-sien. 'Tis Men-
 schelijck te vallen / maar Chrijstelijck uyt den Val weder op te
 staan / en sijn Faute te beteren. Hy en doolt niet al die ten hal-
 ven keert;

*Nam sera nunquam est ad bonos mores via:
 Quam paniret peccasse, pena est innocens.*

Dat is/

Tot ware Zedigheyt men nemmer comt te laat;
 Hy is schier sonder schuldt, dien rouw't zijn quade Daadt.

Om den al-
 gemeenen
 Wrede der
 Kercke te
 helpen voo-
 cturen.

Willinghe
 Wjesentafte
 van onser
 Voo.

Seneca in Ae-
 gamen
 144

Dat hare
G. E. G. 270
belieben
stellen op
des Drukken

54. Doozeerst dan / *Mijn Heeren*, soo laat D. E. doch bevolē sijn
de Op- sichte over het on- sichtigelyck prediken / schelden / en laste-
ren / ende over dat on- geregelt drucken en verhoopen van alle-
len Pasquillen, die niet in en hebben dan eē deel injurieuse woor-
den / tegens Hoogen en Laegen / sulchs dat niet alleen de *Wet*
Gods / de *Waarheyt* / de *Unie* / *Publycke Auctoriteyt* / ende ge-
meyne *Ruste*: maar oock selfs de *Kedelyckheyt* en *Burger-
lycke Beleeschepd* dat bereyscht ende om *Remedie* daar inne
roept. Laat dan niet toe dat wy soo schendigh met den angel der
Tonge / als met een scherp swaerd * langer / sonder onse schuld /
van uwer G. *Onderfaten* / met namen van den *Predicanten* /
werden gesteken. *Helpt onse onnooselheyt* / ofte *verdedigen* of-
te ons / soo wy schuld hebben / straffen anderen ten exempel.
Siet een cleyn vuyr hoe grooten Bosch het on- steeckt ! De Tonge is
oock een vuyr, een Wereldt vol on- gerechtigheyds, een on- bedwin-
gelyck quadt, vol van *Doodelijken Fenijn* ^b. *Ten is dan geen*
klepne Sake / *Mijn Heeren*, *zijn Tonge soo los te laten spelen*.
Want de *Doodt* ende her *Leven* staan in het geweldt der Tongen ^c.
Ende een boose mond maackt vele *Lieden on-eens*, ende drijft- se
uyt het eene Landt in 't ander. Hy verderft vaste *Steden* en verstoort
de *Vorstendommen*. De *Geessel* maackt *striemen*, doch een boose
mondt verderft beenen ende alle dingh. Vele sijn gevallen door de
scherpte des swaerds, doch nergens na soo vele, als door boose mon-
den. Wel dien die voor boose monden bewaart is, ende van hen on-
geplaaght blijft, ende haar *Lock* niet dragen en derff, ende in hare
stricken niet gebonden en is. Want haar *Lock* is yseren, ende hare
stricken [sijn] koperen: Hare *Plage* is bitterer dan de *Doodt*, ende
arger dan de *Helle*. Doch zy sal den *Godt- vruchtigen* [*wel quellen*
maar] niet onder- drucken, ende hy en sal in haren vyere niet brand-
den ^d. Laat D. E. dan sulcken *Handel* een- maal *verdrieten* / *Mijn*
Heeren, ende richtet onse *Sake*. Verhoort uwe *Broederen*, ende
richtet recht tusschen eenen yegelijcken, ende *zijnen Broeder* ende
den *Vremdelingh*. Geen *Personen* en sult ghy in het *Gerichte* aan-
sien: maar sult den *Kleynen* hooren als den *Grooten*, ende u voor
niemandts *Perfoon* schouwen; want het *Gericht- Ampt* is *Godts* ^e.

55. Dooz- nemelijck bidd' ick / laat V. E. ter herten gaan de
Conserbarie van de *Publycke Auctoriteyt* / daar aan het *Landt*
ten hooghsten is gelegen soo D. E. beter weten als ick can seg-
gen: en consequentelijck / soo laat D. E. bevolen sijn de *Cere* ende
Credijt van soo vele *aan- sienelijcke Personen* / ja *Landen* en
Steden / daar aan D. E. met *Eede* sijn verbonden / die met de
Op-

a Psal. 55. 52.
Prover. 25. 18

b Jacob. 3. 5.
6. 8.

c Prov. 18. 21

d Ecclef. Sy-
rach. 28. vers.
16. 17. &c.

e Deuteron.
1. 16. 17.
Ende hoor
at believen
se letten op
de Conser-
barie van de
Publycke
Auctoriteyt
etc.

Op-roerige Schriften van utver E. Borgers / met een on-ge-
 hoorde stoutigheyt en on-beschaamtheyt / wordē gequetst, als
 sijn neffens de E. D. HOOG-MOG. Heeren STATEN-Generaal,
 hare Door-luchtigste Conincklijke Majestejtē van Franck-
 Rijck en Engelandt / midsgaders vele andere treffelijke Poten-
 taten / ten welckers ober-staan ende door welcker Advijs ende
 Goedt-vindinge de Treves sijn gemaackt: die al te samen mede
 van ter zijden gesteken worden ende gecalamnieert / soo dick-
 wils als soo verteerdelijck by dese *Boutefens* (ofte *Stoke-bran-*
den) van de Treves wordt gesproken: daar nochtans na/en door/
 de handelingē van den Treves dese Landen tot soo hoogen Dig-
 niteyt / An-sien / ende Reputatie sijn gecomen / ende soo gelucke-
 lijck (Godt sy gedanckt) daar by gebaren: twelck dese quaad-
 willigen niet en connen ofte willen verstaan. By aldien men dan
 sal toe-laten / dat sulcke Quidams haar mogen onder-winden/
 soo groote Landt-saken van sulcker importantie in openbaren
 Druick te beschimpen / te sugilleren / te decorqueren / ende te arg-
 sten te suspecteren / wat staat hier anders upt te wachten dan een
 loutere *Anarchie* ende *Verwarringe* van onsen Staat?

56. Ick en cā my hoor-waardick-wils niet genoegh berwon-
 derē als ick die Dolck / en niet namen de Predicanten (die een af-
 heer van alle bloedt-storingh en over-last der Onnooselē / sonder
 twelck de Crigh nēmer-meer gehoude wordt / behoort te hebbē)
 soo berachtelijck hoorē spreke vā de Treves: niet anders dā off zy
 vā Godt Al-maghtigh eē sekere Belofte hadde dat het al-tijds
 met haar *Victorie* soude wesen / oock dan soo wanneer-se den
 Oorloogh voeren buyten grooten Noodt. O Christendom /
 Christendom! O Reformatie / Reformatie! Gewisselijck tis een
 schendige on-danckbaarcheydt dat wy die sonderlinge Genade
 Godts / van dat hy ons van soo een langh-durpige bloedige Oor-
 loge / die onse Christelijcke Oberighepden ter upersten Noodt
 hebben moeten / ende oock (nijns oordeels) mogen aan-nemen/
 soo geluckelijck heeft besloft / niet beter en erkennen. Tis een
 tepcken dat wy wepnigh hoelen de bedroefsheyt / dat bitter
 schreyen en kermen / twelck van soo veel dursendē Menschen
 tot den Hemel toe heeft gekloncken / daar van de sommigen al te
 mets met twee verscheyden Heer-legers op eē jaer sijn beswaart
 geweest. Is dat niet wel (na de Vermaningh des Apostels) der
 Gevangenen gedacht, gelijk als off wy mede gevangen waren, ende
 der Verdruckten als off wy oock selver in den Licchame [verdruckt]
 waren? De goede Godt gebede dat ons dit walgen van t Hemelsch
 Noodt

Men
 spreckt
 van-rechte
 quadjck
 van den
 Treves.

Met groote
 on-danck-
 baarcheydt.

Hebr. 13:3

NAARDER OPENINGE.

Bloodt niet eens sup op en bzeke. O Heere wilt ons / noch andere onse Na-burzen / deser Landen on-verstandige on-danckbaarcheydt doch niet toe-rekenen / maar vooz alle bloedige Oorlogen genadelijck bewaren / ende ons niet den Geest des Oredes ende Liefde meer en meer aan den anderē verbinden / tot Grootmakinge van ulven H. Naam / Op-bouwinge ulwer Kercke / Wel-baren van 't Landt / ende onser allen Zielen Zalighejdt; Amen, Amen.

Wetens
van dit
schijfe.

57. Al'tgene dan by my nu hier upt een op-rechte gemoedt en ten Goede is verhaalt / by V E. *Mijn Heeren*, in de Balante der on-verbalschte Waarhejdt rijpelijck sijnde over-wogen / wensch / bidd' / hop' / ende vertrouw' ick / dat V E. na hare Wijshejdt ende Discretie op alles / na behooren / goede Odrze sullen believen te stellen. Daar mede ick sal eyndigen / neffens ootmoedige Bede / dat V E. dic mijn schrijvē dienende tot NAARDER OPENINGE ende noodige Defensie / my niet qualijck gelieven af te nemen : my ten besten houdende (ende mijne on-erbarenthejdt toe-schrijvēde) off ick hier off daar in eē woordt my anders moght hebben gedragē dan na betamē: gelijk ick hope Meen: ist anders D E. mogen haar versekerē dat het is geschiedt upt mis-verstandt ende niet upt eenige quaaft-willighejt ofte wozevel / dat weet de Heere : Dien ick bidde dat V E.

Eerentfeste, Wijse, Geleerde Discrete Heeren, in vooz-spoedige Regieringe / tot Orede der Kercke / Ruste / ende Wel baren van ons Liebe Vader Landt / lange ter Zalighejdt wil sparen. C. D. trecht den 6. Martij 1616. Ouden Stijl.

Wier G. G. Ootmoedige ende Dienst-willige
Dienaar;

JACOBUS TAURINUS.

EXODI 22. 28. ACTOR. 23. 5.

Den GODEN en sul-dy niet vloecken, ende den

OVERSTEN in unen Volcke en sul-

dy niet lasteren.

NA-REDEN

Tot den Christelijcken Leser.

Ick danck u, *Goedt-gunstige Leser*, wie dat ghy sijt, die dese mijne **NAARDER OPENINGE** hebt gelieft te door-lefen, uwe Discretie toe-betrouwende dat ghy u nu soo vremdt niet en sult houden van de Maniere van schrijvén in mijn *Eerste Deel* van de **ONDERLINGE VERDRAAGSAAMHEYDT** gebruyckt; al-soo uyt dit mijn Schrift claarlijcken blijktt de Waarheydt van mijn Seggen, dat noch weder-om op een nieuws, soo dit onder de Perse was, ten vollen is geverifeert door het schandalues Tractaat binnen 8. dagen herwards t' *Amsterdam* uyt-gecomen, daar in men niet alleen *D. Wtenbogardum* (consequentelijck alle de *Remonstranten* ende ons mede) op-dicht, *Dat hy een nieuw Ryck des Antichrists wil op-rechten*, ende van zijne Eer-waerde seer smadelijcken ende injuriuefelijcken spreeckt, onder anderen soo wanneer mé meer dan eens seydt, *Wtenbogards met zijne Complicen* (twelck men van een deel Fielten ende Boof-daders plagh te gebruycken) maar daar in mé oock, dat noch het arghste is van allen, seer scheldigh over-haale eenige Heeren ende Personen van *Qualité* die't Landt in alle getrouwigheydt hebben gedient en de hitte des daaghs helpen dragen: sonder dat daar in selver gespaart worden de hooge Overigheyden, insonderheydt die haar de opperste Op-sight in Kerckelijcke Saken hebben aan-genomen, die men noemt een *Hoofdt dat doof ende blindt is*: Item, *eenen nieuwen Paus met welckers gedaante sich Wtenbogardi is verhoonende, willende t'Spel dat de Duyvel door den Antichrist ende de Antichristen van over lange gespeelt heeft, weder op nieuw beginnen*. Ick ver-swijge't gene van den *Gouwen Stock ende Treves* wordt gementioneert. Gelijck den Authuer sich oock niet en ont-siet met on-waarheydt uyt te smijten, dat t'*Vrecht'hoofdt van zijn* [*Wtenbogards*] *Geestelijcke Kercke gecroomt is, ende in den Stoel sit, na Welckers hoofds Ordonnantie de Papiſten al-daar sijn predikende*: het welck nochtans die van t'*Pausdom* al-hier niet en connen gelooven: en ware niet quaad dat *Drielenburch* haar dat conde diets maken.

Dan wat soud' hem die schamen te seggē, die niet en vreeft met de Regieringe (twelck zijn Verstandt te boven gaat) te spotten, daar doch die Regieringe niet alleen in't maken vā d' *Vnie* by de **H O O G E M O G E N D E Heeren STATEN Generaal** ende zijne **PRINCELICKE Exie.** van *Orangien* hoogh-loffelijcker memorie, voor goedt en wetelijck is gekent, en daar onder Godt de Heere het Landt soo rijckelijcken

lijcken heeft gezegēt: maar staande welcke Forme vā Regieringe oock soo vaste, solemnele Alliancien en Verbonden met hare *Conincklycke Ma^{en}*. van VRANCK-RIICK, ENGELANDT, midtsgaders meer andere Voor-treffelijcke *Princen, Vorsten, ende Republijcken* van EURO-PA, sonder eenigh tegen-spreken, sijn gemaackt ende gesloten.

Wat aan-gaat 'tgene hy van my by-brengh, my noemende eē *Stier, Mercurium, &c.* en achte ick niet met allen, en hebbe meer daar-om gelacchen dan my daar inne on-stelt: wijsfende den Leser alleē tot zyn belacchelijcke *Brievē an. 1608.* geschrevē en by hē nu selver in't licht gegevē (hoe wel niet op-rechtelijck en sonder uyt-latinge van eenige woordē) daar in hy my soo veel te seer tot in dē Hemel toe heeft verhevē (seggende dat hy *geen Geloovige meer* [hier] *en kende dan mijn Collegā Zal: D. Jacobum Brunonem ende my*) als hy my nu tot der Helle toe verstoot. Welck Oordeel (dat te noteren is) hy gestreken en geschreven heeft doe hy die hooge *Revelatie* hadd' ontfangen, die hy noch tegewoordigh voor goedt houdt.

Wat dunckt v? Hebb' ick't qualijck geraden in mijn Voor-Reden, *Dat ick niet soo seer en wachtete een bundige Weder-legginge als wel dat men yewers* [weder-om] *een halff sinne-loos Mensch soude soecken die zijne ende anderer Luyden (die hem op soudē makē) Galle op het papier moghte werpen?* tander sal misschien noch volgen, daar my na verlanght om te sien wat zy op alles seggen sullē. Middeler tijdt so merckt doch eens op al 'rgene desen Mā uyt mijn Boeck voort haalt: ghy sult bevinden dat hy van wegen zijne Meesters ende Geassocieerden heel gemelijck ende verstoort sijnde gaerne mede een Woordt in de Wereldt soud' brengen om haar stuck staande te houden, daar toe hy geē raadt wetende leyt hij't op een schelden ende on-kennē aan, op dat hy met *Simei* op de Magistraten ende ons vloeckende ende met steenen werpende, ten minsten zyn goedt herte moght thoonen tot de Sake. Alle zyn seggen loopt hier op, *dat ick de Hoofd-Poincten* (in't 4. Capittel. §. 16. *&c. vervat*) *waar onder de meeste Fundamenteel sijn in twyffel trecke, ende seer valschelijcken, smisterlijcken met I A en N E E N bespot,* daar ick nochtans noch 'teen noch 'tander, wat de Waarheydt van de Poincten belanght, en affirmere: maar alleenlijck 'tverscheyden Gevoelen van onse Doctoren tegen malcanderē vergelijkke, in aller oprechtigheydt de woorden hebbēde in onse Duytliche Tale over-gefet, sonder my, mijns wetens, in een enckel Woordt te hebben mis-grepē (gelijck oock desen Schrijver niet een eenige *Faute* heeft gethoont) uyt-gefondert dat in't Artijckel van de *Drie-eenigheydt* het Woorden *Drie* niet en staat op zyn behoortlijcke plaatse, gelijck ick in mijn Voor-Reden van dit Schrift hebbe aan-gewesen: daar vā ick door seker

2. Sam. 16.

ker Predicant Broederlijk sijnde vermaant, hebb' ick terstondt hier den *Leser* daar van willen waar-schouwen: in meyninge om dat oock by de Druck-fauten achter mijn *Tweede Deel* met Godts hulpe t'zijner tijdt te voegen: behalven dat men wel siet dat het niet moed-wilens en is gedaen, nademaal ick de eygen woorder *D. Treclaris* in de Tale daar in hy heeft geschrevé op de cat uyt-drucke. Hy seydt oock, *Dat ick de woorden vā zyns Door-luchtighste Mat. van GROOT BRITANNIEN sinsterlycken verdraye*, sonder in't minste te thoonen waar in ende hoe (welcke al te grooten stoutigheydt verre vā my moet wesen) daer ick doch maar simpeljk de woorden vā zijne Mat. en ver-hale. Men conferere mijn Boeck met den Brieff van zijne Mat. mē sal-se in der daadt soo bevinden. Wat en soude dit Volck niet wel ver-sieren, by al dien wy al-t'farnen aan cant waré, off de Boecké, die wy alle-geré, in't vier geworpen? heeft men soo met de arme Luydé te werck gegaan die nu voor sulcke grouwelijcke Kettens worden af-geschil-dert soo en weet ick niet wat ick sal seggen.

Doch dit met meer andere Dingé, nopéde zijn Persoó, over staāde (als niet waerdigh om V.E. daar mede op te houdé) wil ick de *Remonstranten* vermaant hebben op haar stuck te willé letten en in tijdts het hoofd in schoot te leggen om Genadé te crijgē. Want nu de *Contra-Remonstranten* met sulcken Campioen en Voor-vechter sijn voor-sij die Mirakel can doen (gelijk hy sich in zijn leste Schriften beroemt, in effect elagende *dat men noch niet en geloofst al ist dat de Geheyligden Mirakel doen*) nu sullen se anders te veldt comé, om ons ter neder te vellen en te over-winnen, want zijn Name is *Vincent*, dat is, *Over-winner*, seydt hy. Daar beneffens heeft hy wonderlijcke Opébaringen: ver-staat sich (soo het schijnt) kloeckelijck op de duystere Prophe-tien des O. Testaments ende op Apocalypsis ofte d'Openbaringe Ioannis, welcke *Revelatie* en sonderlinge wetenschap in die hooge Verborgé-heyden hy met alle die groote Doctore gemeyn heeft die in eē Scho-le met hē sijn gepromoveert: die veel stouter vā sulcke Materien derré spreken als den alder-treffelijckiten Theologant die over dese dingé commenterende wercks genoegh daar in vindt. Dan desen Man is de *Tonge aan het Licchaam des Heeren, ende een penne ees schrijvers*, (soo hy hem laat voor-staan) *van den Heere tot zijn Werck verordonneert*, die daar-om andere gebruyde *mode des Heere Arbeyders sijnde, niet en behoeft te vragen*, Off hy oock wercken soude het werck hē vāde Heere bevolé ende by hē *aan-genomē* die't dā al veel beter uyt rechtē sal als yemādt āders.

Ick moght hem oock wel mijne halven bedancken, dat hy my die groote Verborgéheydt heeft geleert van't onder-scheydt tusschē *Paapsh* (welck woordt hy seydt by my gebruyckt te wese) en tusschē *Roomsh*

Roomſch welck woordt hy verclaart dat by hem is gebruyckt, *daar in* (na zijn ſeggen) *de Verborgensheydt van ons Spul beſtaat*. Voor-waar ick ben ſoo *prophet* geweest dat ick niet ees gewetē hebbe dat ick ſoo ſub-tijl was voor ick dit las; Ten was oock geen wonder; Want wie ſoude die ſubtijltheyt ſoo connen mercken, als deſe Geestelijcke verlichtede Menſchē, die al-tijdt meer diep-ſinnigheydts in āderer Luydē Schrif-ten ſien dan d' Authueren ſelver doen? Maar my geeft vremdt, Off hy wel weet dat hy aan d'een zijde ſelver het Woordt *Papiſten* heeft ge-bruyckt; ons te laſt leggende, *dat wy gekoopt hadden, dat de Papiſten ende Spangiarde haar met onſe Kercke wel ſouden vereenigē*: en dat ick ā d'ānder zijde niet alleē het Woordt *Papiſtē* hebbe geſtelt: maar oock in de woorden, uyt *D. D. Arminij Theſis* over-geſet, de woordē *Roomſche Kerck* tot twee-maal toe hebbe gebruyckr: beſluitende dat daer uyt bleeck *hoe dat wy niet weder-om na 't Pauſdom en wilden*: ick conde ym-mer qualijck hier eē nieu woordt gaan verlichtē, en ſeggē in ſtede vā 't *Pauſdom 't Roomſchdom*.

Cap. 13. 8.

Voordts doet hy my on-gelijck, als hy my beſchuldighr dat ick *Damman* Domman, ende de *Vol-hardinge der Heyligen*. Vol-haardige heyligē ſoude hebben genoemt: al-ſoo dit een Druck-Faut is, en in de Tweede Editie al gecorrigeert geweest al eer mē vā deſe leſte Schrifte deſes Droomers heeft gewetē. Hadd' ick op dē Name willen ſpelē ick ſoude op *Triglandj* Naam wel wat gevonden hebben: 'twelck ick in mijn Traſtaat wel duydelijck ſegge dat ick niet en begerē te doen.

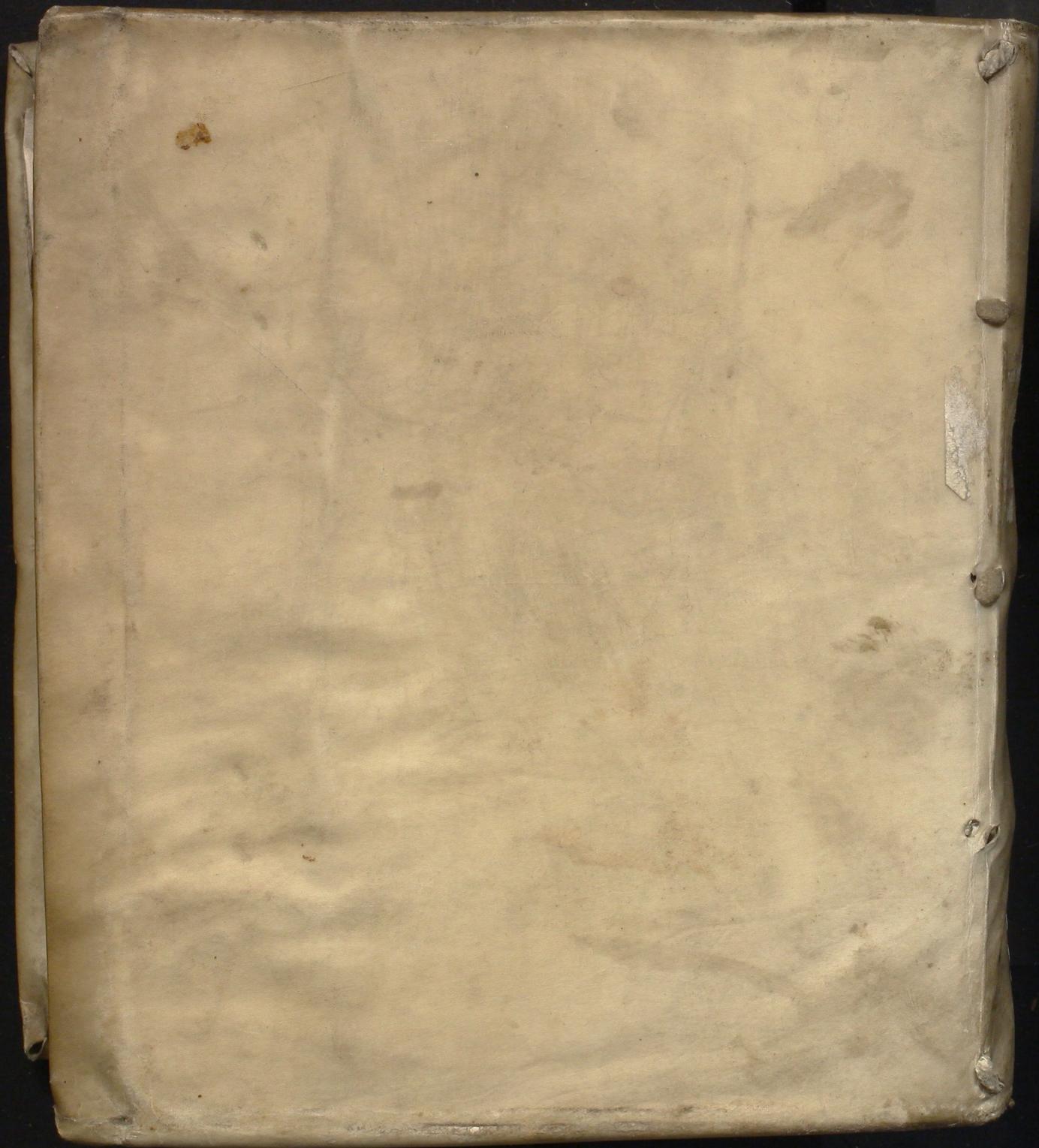
Oordeelt nu eens, *Gunſtige Leſer*, wat vā ſulcken ſchrijvē en Schrij-vers te houden is, ende wat hier uyt in 't eynde wil volgen: daar inne niet ſoo ſeer *Drielenburch* en is te beſchuldigen, als (onder anderē, die hē connen en behooren te bedwingen) de Predicanten en die van den Kercken-Raadt van *Amſterdam*: niet alleē om dat hy, als eē Lidmaat hare Kercke, onder hare Diſcipline behoort: maar dat hy oock ſelver in dit leſte Schrift ſeydt, *dat by alle zijn Schriften het Oordeel der Kercke Chriſti* (daar voor hy de Kercke van Amſterdam houdt) *onder-werpt*; daar uyt dan lichtelijck is te ſien wat devoir zy hier in hebben gedaan.

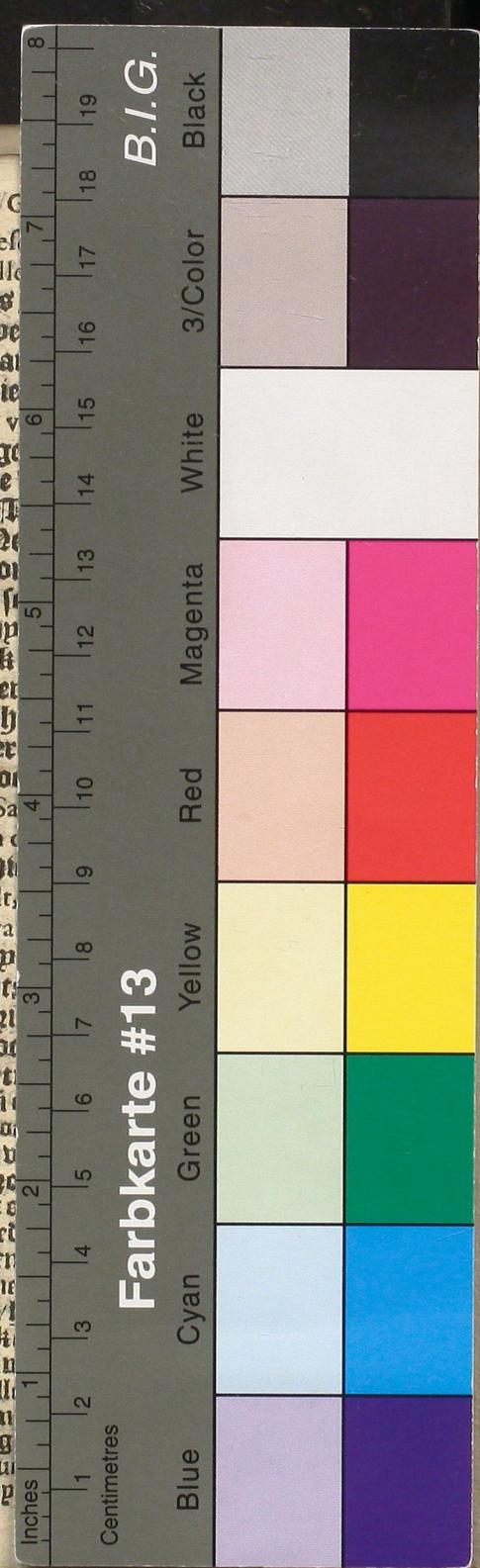
Neemt dan deſen Arbeydt, *Gunſtige Leſer*, in danck, en wordt dage-lijcks in de Chriſtelijcke Liefde ende ONDERLINGE VER-DRAAGSAAHHEYDT verſterckt, niet twijffelende, off dat ſal Godt aan-genaam weſen, die daar over oock meer en meer zijnen Hemelſchen Dauw ſal laten vallen, en 't ſelve genadelijck zegenen, en ons hier na-maals verleenē een geluck-Zaligh

ERNDE.

153558

NAARDER OPENINGE

Dienende tot

**Grondige Aan-wissinge van eenige
Manieren van Spreken gebruyckt by**

IACOBVM TAVRINVM

in zijn **Eerste Deel**

Van de **ONDERLINGE VERDRAAG-
SAAMHEYDT;**

Gestelt

**Aan de Eerentfeste / Aetbare / Wij-
se / Discrete Heeren /**

Mijn Heeren

**Schouth, Burger-Meesteren, Schepe-
nen, ende Vroedtschap, der Vermaar-
de Koop-Stadt van
AMSTERDAM.**

3. ESDRE. 3. 12.

De Waarheyde dan noch over-wint die ake.

T'V T R E C H T.

Voor Ian Everdsen van Doorn; Boeck-vercooper,
wonende op de Ganse-merckte;